

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2016.11.9.
COM(2016) 715 final

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A
TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A
RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

2016. évi közlemény az EU bővítési stratégiájáról

{SWD(2016) 360 final}

{SWD(2016) 361 final}

{SWD(2016) 362 final}

{SWD(2016) 363 final}

{SWD(2016) 364 final}

{SWD(2016) 365 final}

{SWD(2016) 366 final}

I. BEVEZETÉS

2015 novemberében a Bizottság előterjesztette az uniós bővítési politikával kapcsolatos középtávú, azaz a jelenlegi Bizottság megbízatásának időtartamát lefedő stratégiáját. 2015 decemberében a Tanács jóváhagyta e stratégiát. E közlemény a stratégia végrehajtása terén elért haladást veszi számba, következtetéseket von le, és ajánlásokat fogalmaz meg egyes bővítési országokkal és bizonyos témákkal kapcsolatban.

Az EU továbbra is komoly kihívásokkal néz szembe több fronton is. A többszörösen összetett válságok nem csak Európában, de szerte a világon destabilizáló hatással bírnak. A bővítési országokban az EU valamennyire veszített vonzerejéből a gazdasági visszaesés és az „európai projekttel” szembeni szkepticizmus miatt.

A délkelet-európai országokban ugyanakkor az uniós tagság ígérete, ahogyan azt valamennyi tagállam folyamatosan megerősíti, továbbra is az átalakulás fő hajtóereje, valamint a stabilitás és a biztonság záloga. A szigorú és tisztességes feltételrendszeren alapuló hiteles bővítési politika tehát pótolhatatlan eszköz az érintett országok megerősítésére, valamint a csatlakozási kritériumoknak megfelelő politikai és gazdasági reformok révén történő korszerűsödésük elősegítésére.

A bővítési politika hatékonyan működik, a reformok a legtöbb országban haladnak, noha eltérő ütemben. A szükséges reformok összetettsége miatt ez egy hosszú távú folyamat, és – főleg az olyan kulcsfontosságú területeken, mint a jogállamiság és a gazdaság – továbbra is szerkezeti hiányosságok állnak fenn.

Törökország esetében konkrétan a 2015. november 29-i EU–Törökország csúcstalálkozóznak, majd a 2016. március 18-i EU–Törökország nyilatkozatnak köszönhetően sikerült jelentős mértékben csökkenteni az irreguláris migrációs áramlatokat, és tágabb értelemben véve feléleszteni az EU és Törökország közötti kapcsolatokat. Július 15-én a demokratikus intézményeket és az egész társadalmat erőszakos puccskísérlet rázta meg, amelyet az EU rögtön a legszigorúbban elítélt.

Továbbra is nagyon fontos tehát, hogy a bővítési országok ezután is az „először a legfontosabbak” elvet kövessék. A Bizottság az erőfeszítéseket ezután is a biztonságra, az alapvető jogokra, a demokratikus intézményekre és a közigazgatási szervek reformjára is kiterjedő jogállamiságra, valamint a gazdasági fejlődésre és a versenyképességre fogja koncentrálni. A koppenhágai és madridi tagsági kritériumok teljesítésének továbbra is ezek az alapvető elemei. A civil társadalom és általában véve az érdekelt felek nagyobb szerepvállalása meghatározó marad.

Ugyanakkor fontos elismerni, hogy a csatlakozási tárgyalások lezárása magában nem lehet cél, és soha nem is volt az, hanem egy tágabb korszerűsítési és reformfolyamat részét képezi. A bővítési országok kormányainak a reformokat aktívabban fel kell karolniuk, és szervesen be kell építeniük őket politikai programjukba – nem azért, mert az EU ezt kéri, hanem mert ez saját polgáraik érdeke. A jövőbeli bővítések politikai támogatottsága a tagjelölt országok felkészültségi fokától fog függeni. Ezért az uniós csatlakozási folyamatnak köszönhető reformok segíthetnek növelni mind az uniós tagállamok, mind a tagjelölt országok polgárainak bizalmát.

II. A 2015. ÉVI BŐVÍTÉSI STRATÉGIA VÉGREHAJTÁSA

a) Jogállamiság

Általánosságban véve mind a jogi keret és infrastruktúra korszerűbbé tétele, mind a bírói és ügyészi képzés javítása terén történtek előrelépések. Júliusban az albán parlament egyhangúlag alkotmánymódosításokat fogadott el a mélyreható és átfogó igazságszolgáltatási reform megalapozásaként. Szerbia átfogó cselekvési terveket fogadott el a jogállamisággal kapcsolatban, amelyek alapján körvonalazódik a 23. és 24. tárgyalási fejezetet érintő reformokkal kapcsolatos munkaprogram.

A működőképes és független **igazságszolgáltatási rendszerek** kialakítása azonban továbbra is lassú – a legtöbb ország hatékonysági problémákkal küzd, és a függetlenség és elszámoltathatóság mértéke sem megfelelő még. Törökországban az igazságszolgáltatás függetlenségét aláásták a felsőbb bíróságok szerkezetét és összetételét érintő jelentős változtatások, valamint a bírói és ügyészi karra folyamatosan nehezedő nyomás. Az, hogy a július 15-i puccskísérletet követően a bírák és ügyészek egyötödét elbocsátották, szintén nehéz kihívást jelent az igazságszolgáltatás általános működésére nézve. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban a telefonlehallgatásos ügy által napvilágra hozott súlyos hiányosságok feltárása után még mindig nem tették meg a megfelelő lépéseket.

Az utóbbi években mindegyik ország megerősítette a **korruptió** és a **szervezett bűnözés** leküzdését szolgáló keretrendszerét. Új intézmények jöttek létre – mint például a Montenegrói Korruptióellenes Hivatal –, és mind a rendőrségen, mind az igazságszolgáltatáson belül komoly energiát fordítottak a szakosodásra. E ráfordítások ellenére a régiót alkotó több ország különböző mértékben ugyan, de egyértelmű jeleit mutatja a „foglyul ejtett állam” szindrómának. Vállalatok, intézmények, befolyásos magánszemélyek illegális módon hatást gyakorolnak a politikára, a jogi környezetre és a gazdaságra, hogy érdekeiknek megfelelően alakítsák őket. A korruptió leküzdésére irányuló politikai kötelezettségvállalást eddig nem sikerült konkrét eredményekbe átültetni. Az erőfeszítéseket ezért arra kell összpontosítani, hogy hatékony, eredményes és pártatlan nyomozások, büntetőeljárás alá vonások és bírósági ítéletek útján valamennyi szinten meggyőző és tartós eredményeket lehessen elérni ezeken a területeken. A közbeszerzések átláthatóságát javítani kell. A szervezett bűnözés elleni küzdelem terén elért eredményeknek túl kell mutatniuk az egyedi eseteken. A hatóságoknak komolyan hozzá kell látniuk a bűnszervezetek felszámolásához és a vagyoneklobzáshoz, amihez ambiciózusabb és erőteljesebb eszközök használata is hozzátartozik, mint például a kiterjesztett vagyoneklobzás és a pénzügyi nyomozások szisztematikus alkalmazása. A fegyverkereskedelemmel kapcsolatos küzdelmet is fokozni kell. Az emberkereskedelem terén az utóbbi években elért haladás mértéke változó. Komolyabb erőfeszítésekre van szükség az idevágó uniós vívmányokkal való összhang megteremtéséhez, valamint a megelőző intézkedések hatékony végrehajtásához, továbbá az áldozatok védelméhez és támogatásához.

A **terrorizmus** és a **radikalizálódás** továbbra is biztonsági fenyegetést jelent az EU-ra és a bővítési országokra nézve. Törökországot a múlt évben több nagy léptékű, sok emberéletet követelő terrorista támadás érte. Az a jelenség, hogy az uniós és a bővítési országokból harcosok csatlakoznak szíriai és iraki felkelő csoportokhoz, csakúgy mint a visszatérésükkel járó biztonsági fenyegetés, minden valószínűséggel a következő években is folytatódni fog. A bővítési országok módosították büntetőjogukat és terrorizmusellenes jogszabályaikat, hatékonyabb eszközökkel felfegyverkezve e jelenségek leküzdéséhez. Több ország új terrorizmusellenes stratégiákat és cselekvési terveket fogadott el, amelyek valamennyire elmozdultak a tisztán bűnüldözési felfogástól, és ehelyett inkább a megelőzésre és a radikalizálódás elleni küzdelemre helyezik a hangsúlyt. Ezekben az országokban többet kell

tenni a radikalizálódás ellen, különösen az oktatáson keresztül és a radikális tartalmakat támogató külföldi finanszírozás fokozottabb ellenőrzésével. Az EU a bővítési országokra is kiterjeszti a radikalizálódással foglalkozó uniós információs hálózatát (RAN), hogy hozzáférést biztosítson az ezen a téren bevált uniós módszereket. Célszerű lenne, hogy a bővítési országok továbbra is az Europol-t használják a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos együttműködés előmozdítására.

b) Alapvető jogok

Az alapvető jogokat a bővítési országok jogszabályai általában változatlanul biztosítják. A Nyugat-Balkánon a helyzet jóformán stabil, azonban továbbra is vannak gyakorlati hiányosságok. Törökországban visszaesés történt e téren, és a gyakorlat gyakran jelentős hiányosságokat mutat. A júliusi puccskísérletet követően szükségállapotot hirdettek, mely során az alapvető jogokat korlátozó, messze ható intézkedéseket hoztak. A puccskísérletet követően állítólag számos esetben súlyosan megsértették a kínzás és a rossz bánásmód tilalmát és az eljárási jogokat. Törökországnak saját érdekében biztosítania kell, hogy az emberi jogok megsértésének vélt eseteit bíróságilag felül lehessen vizsgálni, és e célra pártatlanul és hatékonyan működő rendszer legyen életben. A Bizottság üdvözli a török hatóságok e téren tett lépéseit, és szorgalmazza, hogy Törökország tegye lehetővé az ezt követően indított tárgyalások nemzetközi szervezetek általi nyomon követését.

A véleménynyilvánítás és a tömegtájékoztatás szabadsága változatlanul különösen aggályos a legtöbb bővítési országban, jóllehet különböző mértékben. Már az elmúlt két évben is megfigyelhető volt, hogy nem történt előrelépés ezen a területen; e probléma továbbra is fennáll, sőt, néhány esetben súlyosbodott. A véleménynyilvánítás szabadságát illetően Törökországban nagy mértékben romlott a helyzet, elsősorban amiatt, hogy több újságíró a terrorizmus vádjával letartóztattak, illetve büntetőeljárást indítottak ellenük, és számos sajtóorgánumot bezártak. A Nyugat-Balkán közszolgálati műsorszolgáltatóinak tevékenységébe továbbra is nem kívánt módon beavatkozik a politika, a média közpénzekből történő finanszírozása még mindig átláthatatlan, és az újságírók megfélemlítésével sem hagytak fel. A Bizottság e kérdések megoldása érdekében a „Speak Up!” konferenciákra alapozva új szemléletű „médi napokat” indít, hogy a véleménynyilvánítás szabadságán túlmenően is felhívja a figyelmet a tömegtájékoztatással kapcsolatos kérdésekre, mint például a médiapiacok működése, a versenytorzulások és az ehhez kapcsolódó témák, pl. a finanszírozás és a reklámpiacok.

Ugyancsak komoly aggodalomra ad okot a veszélyeztetett csoportok irányában tanúsított – többek között szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló – megkülönböztetés és ellenségesség. Többet kell tenni a nemek közötti egyenlőség biztosítása érdekében, ideértve a családon belüli és a nemi alapú erőszak elleni fellépést, valamint az esélyegyenlőség biztosítását a nők számára, elsősorban a munkaerőpiacon. Meg kell erősíteni a gyermekek jogait, a gyermekvédelmi rendszerek fejlesztését és a fogyatékkal élő személyek támogatására irányuló hatékony politikákat. A roma közösség nehéz helyzete egészében véve nem változott, a romák, különösen a Nyugat-Balkánon, továbbra is ki vannak téve a diszkriminációnak és a társadalmi kirekesztésnek. Ugyan minden bővítési ország létrehozott politikai keretrendszert a romák integrációjára, a kormányoknak a meglévő kötelezettségvállalások végrehajtása és a szükséges források mind központi, mind helyi szinten történő rendelkezésre bocsátása érdekében többet kell tenniük.

A személyes adatok hatékony védelme és az eljárási jogokat biztosító stabil rendszerek több bővítési országban még mindig nem érvényesül teljes mértékben.

c) Migráció

Az elmúlt év egyik legfontosabb politikai kérdése a migrációs válság volt. A válság ismét rávilágított a bővítési politika stratégiai jelentőségére a régióban. Az EU átfogó módon és a jogokat tiszteletben tartva reagált. Egyértelmű eredményekkel járt, hogy az érintett országok ténylegesen lezárták a nyugat-balkáni útvonalat, valamint március 18-án létrejött az EU–Törökország nyilatkozat: a görög szigeteket elérő irreguláris migránsok és menedékkérők száma jelentősen, napi több ezerről átlagosan napi 100 alá csökkent. Ennek köszönhetően a tengeren is sokkal kevesebben veszítették életüket. Törökország továbbra is nagy erőfeszítéseket tett: több mint 2,7 millió szíriai és iraki menekültnek nyújtott menedéket, többek között oly módon, hogy az ideiglenes védelemre vonatkozó jogszabályok hatályát kiterjesztette és hozzáférést biztosított a munkaerőpiachoz. Megerősítette a határigazgatást és a járőrtevékenységet szárazföldi és tengeri határain. Az EU törökországi menekülteket támogató eszköze már megkezdte működését, és kézzelfogható támogatást nyújt a rászorulóknak. Az eszköz keretében rendelkezésre álló teljes összeg jelenleg 2,2 milliárd EUR, amelyből 1,2 milliárd EUR-t már lekötöttek, 677 millió EUR pedig kifizetésre került. Szerbia és Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság nagyban hozzájárultak a migrációs áramlások kezeléséhez. A migrációs válságtól leginkább sújtott két nyugat-balkáni ország 2015 nyara óta uniós humanitárius támogatásban, valamint az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz révén további segítségben részesült a területükön lévő menekültek és a migránsok segítésére irányuló pozitív és konstruktív munka megkönnyítése érdekében.

A migránsok azonban nem hagytak fel azzal, hogy megkíséreljenek továbbhaladni Európába. Néhány bővítési országnak a migrációs válság leküzdése érdekében gyorsan ki kellett igazítania jogi és intézményi keretrendszerét, csakúgy mint infrastruktúráját. A közigazgatási és jogérvényesítési kapacitás, különösen a válsághelyzetek kezelésére való tekintettel, valamennyi országban további támogatásra szorul. A rendőrségnek és az igazságszolgáltatás szereplőinek folytatniuk kell a migránscsempészek elleni fellépéseket, többek között a partnerországokkal folytatott proaktív együttműködés és információcsere révén.

Az Unióra és a bővítési országokra egyaránt nehezedő migrációs nyomás enyhítésére további eszközök állnak kidolgozás alatt. A törökországi menekülteket támogató eszköz mellett a *szíriai válság kezelésére szolgáló uniós regionális alap*, valamint a Jordániával és a Libanonnal kötött megállapodások segítenek oktatási és foglalkoztatási lehetőségeket teremteni a szíriai menekülteknek, és javítják életkörülményeiket és -kilátásaikat mindaddig, amíg a régióban tartózkodnak. A Nyugat-Balkán számára emellett különleges támogatási intézkedéseket és humanitárius támogatást is bevezettek.

Öt bővítési ország állampolgárai jelenleg az EU-ba tett utazásaik során vízumliberalizációt élveznek. Törökország és Koszovó* 2016-ban jelentős előrelépést ért el a vízumliberalizációs ütemtervükben előírt kötelezettségek teljesítése terén, aminek köszönhetően a Bizottság elő tudta terjeszteni arra irányuló javaslatát a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek, hogy amint e két ország teljesíti a fennmaradó kritériumokat is, szűnjön meg a vízumkötelezettségük.

d) A demokratikus intézmények működése és a közigazgatási reform

A **demokratikus intézmények** megfelelő működése számos országban jelentős kihívásnak számít. A politikai kultúra részévé kell tenni, hogy a nemzeti parlamentek meghatározó

*Ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 (1999) sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével.

szerepet játszanak a demokráciában. Törökországban a júliusi puccskísérlet közvetlen támadást intézett az ország demokratikusan megválasztott intézményei ellen. A demokratikus intézmények elleni fenyegetés komolysága miatt legitim volt a gyors fellépés.

A puccskísérletet követően végrehajtott intézkedések kiterjedt és kollektív jellege azonban számos nagyon komoly kérdést felvet. Az is igen aggasztó, hogy ezt megelőzően májusban sok parlamenti képviselő mentelmi jogát felfüggesztették.

A Nyugat-Balkánon a parlamentek működését gyakran bojkottok akasztják meg. Bár néhány bojkotton sikerült úrrá lenni, a politikai kultúrára továbbra is a megosztottság jellemző. A tavalyi pržinoi megállapodás végrehajtására idén júliusban Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban kötött megállapodás alapján 2016 decemberében előrehozott parlamenti választásokat lehet tartani. Koszovóban az ellenzék továbbra is bojkottálja, illetve akadályozza a parlamenti tevékenységet, akár erőszakos incidensek árán is. A parlament általi ellenőrzést gyakran aláássa, hogy nem megfelelő a kormányzati jelentéstétel, gyengék a parlamenti bizottsági struktúrák, és túlzott mértékben alkalmazzák a sürgős törvényhozási eljárásokat. Míg a választások nagy általánosságban komolyabb incidensek nélkül zajlanak, komoly hiányosságok állnak fenn, többek között a választások lebonyolítása és a sajtótudósításra gyakorolt politikai beavatkozás tekintetében, ami hatással van mind a választásokat megelőző folyamatok, mind magának a választási folyamatnak a szabályosságára. A választásokat sokan továbbra a tágabb értelemben vett közigazgatás, azaz többek között a független intézmények feletti politikai ellenőrzés elnyerésére irányuló lehetőségként tekintik.

A **közigazgatási reformok** terén elért előrelépés egyenetlen. Az, hogy Törökországban a közelmúltbeli nagy számú elbocsátások milyen hatással lesznek a közigazgatási szervek szakszerű működésére és hatékonyságára, egyelőre nyitott kérdés. A legtöbb nyugat-balkáni ország haladást ért el a közigazgatási reformstratégiák és az államháztartási gazdálkodási reformprogramok elfogadása terén, de e reformok végrehajtásáról és hosszú távú fenntarthatóságáról még gondoskodni kell. A közszolgálat átpolitizálódása továbbra is problémát jelent. A közszolgálattal kapcsolatos korszerű jogszabályok ellenére rendszeresen élnek kivételekkel, különösen ami a rangidős köztisztviselők kinevezését és elbocsátását illeti. A szakpolitikai döntéshozatal és a jogszabályalkotás minősége nem áll összhangban az EU minőségi jogalkotási programjának szemléletével. A jogalkotást, a közpolitika megtervezését és a főbb beruházásokat gyakran nem előzik meg megfelelő hatásvizsgálatok, sem belső vagy nyilvános konzultációk.

A legtöbb országban az államigazgatás szerkezete még mindig nagyon összetett, és nem biztosítja az elszámoltathatóság kellő szintjét. A polgárok megfelelő ügyintézéshez való jogának, információhoz jutási jogának és közigazgatási igazságszolgáltatáshoz való jogának fokozottabb mértékben eleget kell tenni. Az e-kormányzati szolgáltatások bevezetése a közszolgáltatások átláthatósága, az ügyintézés gyorsasága és következetessége szempontjából kulcsfontosságú tényező, ezért továbbra is prioritás. Sok ország előrelépett azon a téren, hogy korszerű törvényeket fogadtak el az általános közigazgatási eljárásokkal kapcsolatban, de a jogbiztonságról csak akkor beszélhetünk, ha az ágazati jogszabályokból eredő, egymásnak ellentmondó közigazgatási eljárásokat felszámolják. Az is kihívást jelent az országok számára, hogy megtalálják a központi, regionális és helyi kormányzatok közötti azon egyensúlyt, amely leginkább támogatja a reformok végrehajtását és a polgárok kiszolgáltatását.

e) **Gazdaság**

A gazdasági helyzet fokozatosan javul a Nyugat-Balkánon: erőteljesebb a növekedés, több a beruházás, és a magánszektor egyre több munkahelyet hoz létre. Ugyanakkor valamennyi bővítési ország jelentős strukturális gazdasági és szociális kihívásokkal néz szembe, a közigazgatások nem hatékonyak, a munkanélküliségi ráták pedig magasak. Az ifjúsági munkanélküliség mértéke különösen aggasztó továbbra is. Fejleszteni kell az infrastruktúrát és az oktatási rendszereket. Az államadósság/GDP arányának romlása lassult a régióban, és néhány országban sikerült megállítani a régóta esedékes költségvetési konszolidációnak köszönhetően.

Számos országban a vonzó hazai álláslehetőségek hiánya sok embert arra késztet, hogy elhagyja hazáját. Ugyanakkor a kivándorlók általi hazautalások jelentős mértéke fékezően hat az ezeken az országokon belüli munkakeresésre.

A gazdasági kormányzást támogató uniós keretrendszer összefüggésében valamennyi tagjelölt és potenciális tagjelölt ország felkérést kap arra, hogy nyújtsák be éves gazdasági reformprogramjaikat. Ezek a reformprogramok középtávú makrogazdasági előrejelzéseket és költségvetési terveket tartalmaznak a következő három évre, valamint prioritásként kezelt strukturális reformintézkedéseket, melyek célja, hogy fokozzák a versenyképességet és az inkluzív növekedést. A gazdasági reformprogramok folyamata segített abban, hogy a kormányok figyelmét a sürgős strukturális reformokra irányítsa, és hogy jobb legyen a koordináció. Az azonban még várat magára, hogy ezek a reformok éreztessék az eredményeiket az emberek hétköznapijaiban is. Javulást kell elérni abban is, hogy az érdekelt felek jobban tudatában legyenek a szakpolitikai iránymutatásnak, és nagyobb fokban elkötelezzék magukat amellett, hogy ezt végre is hajtják.

Az EU és Törökország tovább haladtak azon tárgyalások előkészítésében, melyek célja az EU és Törökország közötti vámunió korszerűsítése és kiterjesztése, ami nagy lehetőségeket rejt magában. A Bizottság jelenleg a tárgyalási irányelvek tervezetén dolgozik, amelyet várhatóan 2016 végén elő tud majd terjeszteni.

Sok ország befektetési légkörét negatívan befolyásolják a jogállamiság elvével és a „foglyul ejtett állam” szindrómával kapcsolatos hiányosságok, különösen ami a független és hatékony bírósági rendszereket, a versenyszabályok eltérő mértékű betartását, a gyenge államháztartási gazdálkodást, valamint az engedélyekkel és adókkal kapcsolatos gyakori változtatásokat illeti, ami a korrupció kockázatát még jobban kiélezi. Ez különösen a Nyugat-Balkánon okoz problémát, tekintettel a vállalatirányítási keretrendszerek gyenge pontjaira, a kicsi és fragmentálódott belföldi piacokra, a befejezetlen privatizációra és a kereskedelem regionális integrációjának alacsony szintjére. Törökországban erőre kapott a gazdasági növekedés, azonban az üzleti környezet tovább romlott, és a pénzügyi bizonytalanság, a globális befektetők megrendült bizalma és a továbbra is fennálló politikai kockázatok sebezhetővé teszik a gazdaságot. A biztonsági helyzet romlása miatt a turisztikai ágazat érezhetően visszaesett.

Tekintettel a jogállamiságnak a gazdasági kormányzásra gyakorolt hatására, a Bizottság különös figyelmet fog szentelni a csatlakozási folyamat e két meghatározó eleme közötti kapcsolódási pontokra.

f) Regionális együttműködés

A „nyugat-balkáni hatok” (WB6) kezdeményezés lendülete – különösen az EU összeköttetési menetrendje és a „berlini folyamat” tekintetében – tovább erősítette a regionális együttműködést, támogatást nyújtva a politikai stabilizációhoz és a gazdasági lehetőségekhez. Az előző csúcstalálkozók eredményeire építve a 2016. júliusi párizsi csúcstalálkozón sikerült újabb előrelépéseket tenni az összeköttetési menetrendben: megállapodás jött létre arról, hogy regionális villamosenergia-piacot teremtenek, nagyobb hangsúlyt kapott az energiahatékonyság növelése és a megújuló energiák használata. Az olyan regionális kezdeményezések, mint a délkelet-európai együttműködési folyamat, folytatták a stabilizációra és az együttműködésre gyakorolt jótékony hatásukat. Az országok új területeken is elkezdtek együttműködni: létrehozták a Regionális Ifjúságügyi Együttműködési Hivatalt, és megállapodtak arról, hogy a fiatal köztisztviselők cserélátogatásai céljából új kísérleti programba kezdenek. A nyugat-balkáni országok arról is megegyeztek, hogy egyszerűsítik a kereskedelmi eljárásaikat, és a regionális kereskedelem liberalizációja érdekében intézkedéseket fogadnak el. Az együttműködés sikerét végső soron a helyszínen megvalósított összeköttetési projekteken lehet majd lemérni. Most viszont sürgősen el kell kezdeni a szóban forgó projektek fizikai munkálatait, hogy a helyi lakosság közvetlenül tapasztalhasa az eredményeket. A közlekedési és energetikai projekteket illetően a 2015-ös bécsi WB6-csúcstalálkozón az összeköttetésekkel kapcsolatban beütemezett reformintézkedések végrehajtását viszont fel kell gyorsítani.

A jószomszédi viszonyok és a regionális együttműködés a stabilizációs és társulási folyamat, valamint a bővítés elengedhetetlen elemei. Folytatódtak a bilaterális és regionális kapcsolatfelvételek és az együttműködés, még az olyan érzékeny kérdések tekintetében is, mint például a háborús bűncselekmények, az eltűnt személyek, a menekültek visszatérése, a szervezett bűnözés és a rendőrségi együttműködés. A jószomszédi kapcsolatokat továbbra is különféle regionális együttműködési kezdeményezésekkel erősítik. Ugyanakkor a felelősségteljesebb politikai vezetés és a megbékélés érdekében tett további lépések elengedhetetlenek ahhoz, hogy stabilitás és olyan környezet alakulhasson ki, amely hozzájárul a múlt örökségének feldolgozásához. Kerülni kell az olyan nyilatkozatokat, amelyek kedvezőtlenül érintik a jószomszédi kapcsolatokat.

További erőfeszítésekre van szükség a bővítési országok közötti, valamint az uniós tagállamokkal fennálló bilaterális viták rendezése érdekében. A kétoldalú szinten nyitva álló kérdéseket mihamarabb meg kell oldaniuk az érintett feleknek, mert azok rendezetlensége nem hátráltathatja a csatlakozási folyamatot, amelynek meghatározott feltételrendszeren kell alapulnia. Ezen a téren csak korlátozott eredményeket sikerült elérni. A Szerbia és Koszovó közötti kapcsolatok rendezését gyorsabb ütemben kell folytatni. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság tekintetében továbbra is fontos a jószomszédi kapcsolatok fenntartása, ideértve azt is, hogy az ENSZ égisze alatt tárgyalások útján kölcsönösen elfogadható megoldást kell találni az elnevezés kérdésére. A Bizottság üdvözli a ciprusi kérdés rendezését célzó, az ENSZ vezetésével zajló tárgyalások terén elért haladást. A haladás megkönnyítése érdekében Törökországnak eleget kell tennie a kiegészítő jegyzőkönyv teljes körű végrehajtására vonatkozó kötelezettségének, és előre kell lépnie a Ciprusi Köztársasághoz fűződő kapcsolatainak rendezésében. Ez új lendületet adhatna a csatlakozási folyamatnak. A Bizottság azt is kéri, hogy a bővítési országok tartózkodjanak minden olyan fenyegetéstől, konfliktusforrástól és fellépéstől, amely árt a jószomszédi kapcsolatoknak és a viták békés rendezésének. A Bizottság kiáll az uniós tagállamok összes szuverén joga mellett. Ezek kiterjednek többek közt a bilaterális megállapodások megkötésére, valamint a természeti

erőforrások feltárására és kiaknázására az uniós vívmányoknak és a nemzetközi jognak megfelelően, ideértve az ENSZ tengerjogi egyezményét is.

III. A BŐVÍTÉSI CSOMAG ÚJRAKALIBRÁLÁSA

a) Az újrakalibrált jelentéstételi módszertan bevezetése új területeken

A Bizottság 2015-ben számos változást bevezetett a jelentéstétel módszereit illetően. Ezzel az volt a célja, hogy tovább javítsa az értékelések minőségét, használhatóbb információforrássá és iránymutatássá tegye a csomagot valamennyi érdekelt fél számára, és átláthatóbbá tegye a bővítési folyamatot, világosabban meghatározva, hogy ez egyes országok hol tartanak. A jelentések nagyobb hangsúlyt fektetnek a mindenkori helyzetre, hogy egyértelműbben felvázolhassák, hogy az országok hol is állnak a tagsági kritériumok teljesítésére való felkészültség tekintetében, jobb iránymutatással szolgálnak arról, hogy az elkövetkező évben az országoknak mire kell fektetniük a hangsúlyt, továbbá összehangoltabb jelentéstételt és értékelési skálákat tartalmaznak, ami lehetővé teszi az országok közvetlen összehasonlítását. E változtatások jobban tükrözik, hogy a bővítési országok európai integrációs törekvéseinek tartós és mélyreható folyamatot kell eredményezniük a politikai és gazdasági reformok terén, tehát nem pusztán korlátozott számú, technikai jellegű kérdések megtárgyalásáról van szó.

Az újrakalibrált megközelítést 2016-ban további területekre is kiterjesztették a 2015-ben már kísérleti jelleggel lefedett területeken túlmenően¹. A megközelítés most már a gazdasági fejlődéssel kapcsolatos területekre (az áruk szabad mozgása, verseny, közlekedés, energia) is vonatkozik, valamint a 24. fejezet bizonyos területeire (migráció, határellenőrzés, menedéjog, terrorizmus elleni küzdelem), továbbá a környezetvédelemre és az éghajlatváltozásra is. A módszertan fokozatos kiterjesztése a reformok megfelelő ütemezésének szükségességére és a legfontosabb kérdésekre való összpontosítás folyamatosan fennálló igényére tekintettel történik. 2018-ban az új módszertan további területekre való kiterjesztése várható.

Az összehangolt értékelési skáláknak köszönhetően a jelentések átláthatóbbak, összehasonlításuk pedig könnyebb lett. A még pontosabb eredmények érdekében a mindenkori helyzet értékelésére köztes lépcsőket vezettek be arra az esetre, ha két meglévő szint közötti állapotot kell felmérni.

b) A gazdasági kritériumokra vonatkozó jelentéstétel felülvizsgálata

A gazdasági kritériumokkal kapcsolatos jelentéstételt érintően az előző évben bevezetett változtatások alapján a Bizottság tovább finomította módszertanát, és kiigazította azokat az alkritériumokat, amelyekre a csatlakozás két gazdasági kritériuma tagolódik. E kiigazítás célja annak biztosítása, hogy a bővítési országok gazdaságilag készen álljanak, és az EU majdani tagjaként hozzájáruljanak az Unió versenyképességéhez és stabilitásához.

A felülvizsgált alkritériumok a jelenlegi bővítési országok gazdaságának fő gyenge pontjait emelik ki, mint pl. a finanszírozási eszközökhöz való korlátozott hozzáférés jellemezte üzleti

¹ A jogállamiság, az alapvető jogok (az igazságszolgáltatás működése, a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem, a véleménynyilvánítás szabadsága), a gazdasági kritériumok, a közigazgatási reform, valamint ezekhez az alapvető területekhez kapcsolódó három fejezet (közbeszerzés, statisztikai és pénzügyi ellenőrzés).

környezet, nagy munkanélküliség, nem megfelelő oktatási eredmények, valamint az innováció és a regionális összekapcsoltság alacsony szintje. Használatukkal jobban lehet összpontosítani a piacok működésében és a versenyképesség terén megmutatkozó hiányosságokra. Ez a hangsúlyeltolódás jobban megfelel a gazdasági reformfolyamatoknak, tehát nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a bővítési országok pontosabb iránymutatást kapjanak annak érdekében, hogy már a csatlakozás és a gazdasági kritériumok teljesítése előtt élvezhessék az EU-val való szorosabb integráció előnyeit.

c) Ősz helyett tavasz – a csomag új időzítése

A Bizottság azt tervezi, hogy az éves bővítési csomag elfogadására a hagyományos őszi időszak helyett tavaszi időszakot jelöl ki. Ezt annyit tesz, hogy a következő csomagot nem 2017 októberében/novemberében, hanem 2018 tavaszán fogadnák el. A bővítési csomagot követő tanácsi következtetéseket pedig a júniusi Általános Ügyek Tanácsán lehetne elfogadni. Az új ütemezésnek köszönhetően a Bizottság összhangba tudná hozni a jelentéstételi időszakát a naptári évvel, amely a statisztikai adatgyűjtés szokásos alapját képezi. Ezt a bővítési országok már többször is javasolták.

Az új időzítés emellett abban is segít, hogy a Bizottság össze tudja hangolni a bővítési csomaggal kapcsolatos jelentéstételi ciklusát a gazdasági reformprogramok ciklusával. Így a bővítési politika alapvető gazdasági tényezői nagyobb súlyt kapnának, nőne a koherencia a csomag és a gazdasági reformprogramok folyamata között, és ez utóbbiak nagyobb láthatóságot kapnának.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

A fenti elemzés, valamint a mellékletben összefoglalt országspecifikus értékelések alapján a Bizottság az alábbi **következtetéseket** és **ajánlásokat** terjeszti elő:

I.

1. Az EU bővítési politikája továbbra is stratégiai befektetés Európa **békéjébe, biztonságába, jólétébe és stabilitásába**. Egy szigorú, de igazságos feltételrendszerre, valamint a saját érdek elvére építve továbbra is az átalakulás és a modernizáció hajtóereje a partnerországokban, általában véve kihívásokkal teli környezetben. Az átalakulás vezérelte stabilizáció az EU-nak is érdeke.
2. Az, hogy a Bizottság az „**először a legfontosabbak**” elvre összpontosít, már eredményekhez vezetett, és a reformfolyamatok összességében haladnak, noha különböző ütemben. A szükséges reformok összetett volta miatt ez egy hosszú távú folyamat, és számos kulcsfontosságú területen továbbra is fennállnak a hiányosságok. Reformokra van szükség a jogállamiság, az alapvető jogok, a demokratikus intézmények és a közigazgatás átalakítása terén, csakúgy mint a gazdaságban, és e reformokat a megválasztott intézményeknek a saját állampolgáraik érdekében véghez kell vinniük. A gazdasági reformok és a jogállamiság elvének megerősítése olyan előnyökkel jár, amelyek ösztönzőleg hatnak egymásra.
3. A Törökországgal és a Nyugat-Balkánnal folytatott együttműködés meghatározó szerepet játszott a **migrációs válság** kezelésében, amiben több ország konstruktívan együttműködött. Az EU a leginkább érintett országoknak, azaz elsősorban Törökországnak támogatást nyújt a menekültek és migránsok támogatására és védelmére irányuló munkában.

4. **A jószomszédi kapcsolatok és a regionális együttműködés** a bővítési, valamint a stabilizációs és társulási folyamat alapvető elemei. A bilaterális viták rendezéséhez még további erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy a csatlakozási folyamat ne akadjon el. Ebben az összefüggésben a Nyugat-Balkánon zajló WB6-együttműködés fontos szerepet játszik, többek között a berlini folyamaton keresztül.

II.

5. **Törökország:** Törökország kulcsfontosságú partner az Európai Unió számára. Az EU szigorúan elítélte a július 15-i megghiúsult puccskísérletet mint a demokrácia elvei ellen intézett közvetlen támadást, és teljes körű támogatásáról és szolidaritásáról biztosította a török népet és Törökország demokratikus intézményeit. A puccskísérlet után július 20-án szükségállapotot hirdettek ki szerte az országban három hónapra. Ezt azóta további három hónappal meghosszabbították.

Az EU és Törökország közötti kapcsolatok ugyanazokkal a hosszú távú lehetőségekkel kecsegtetnek és ugyanazokkal a kihívásokkal néznek szembe, mint július 15. előtt. A puccskísérlet után hozott messze ható intézkedések nyomán azonban számos, korábban is súlyos kihívást jelentő probléma tovább mélyült az országban, különös tekintettel az alapvető jogok, úgymint a szabad véleménynyilvánítás és a jogszerű és tisztességes eljáráshoz való jog tiszteletben tartására. A véleménynyilvánítás szabadságát és az igazságszolgáltatás működését illetően további visszaesés volt megfigyelhető. Az ország délkeleti részére jellemző helyzet továbbra is az egyik legsúlyosabb kihívás. A kurd kérdés rendezési folyamatának kudarcát követően 2015 júliusában az országban komoly mértékben romlott a biztonsági helyzet, és a PKK-nak és az Iszlám Államnak tulajdonítható, sok emberéletet követelő terrormerényletek sora rázta meg Törökországot. Az EU nem győzi hangsúlyozni, hogy a terrorizmus elleni intézkedéseknek arányosaknak kell lenniük, és nem sérthetik az emberi jogokat. Haladéktalanul folytatni kell a kurd kérdés rendezésére irányuló politikai folyamatot. Az EU komoly aggodalmának ad hangot azzal kapcsolatban, hogy letartóztattak számos olyan parlamenti képviselőt, aki a Népi Demokrata Párt (HDP) tagja, akiket a terrorista tevékenységek állítólagos támogatásával vádolnak.

Tekintettel a július óta hozott intézkedések horderejére és kollektív jellegére, az EU felszólította a tagjelölt Törökországot, hogy a lehető legmesszebb menően tartsa be a jogállamiság elvét és az alapvető jogokat. A török hatóságok egyértelmű kötelezettségeket vállaltak e célból. A Bizottság sürgeti Törökországot, hogy ezeket teljes mértékben teljesítse, többek között a puccskísérlet követő őrizetbe vételek, perek és eljárások nemzetközi nyomon követése révén. Az EU továbbra is elkötelezett amellett, hogy egy demokratikus, inkluzív és stabil Törökországgal együttműködjön a közös kihívások leküzdése érdekében. A jogállamiságot, az emberi jogokat és az alapvető szabadságokat azonban minden esetben tiszteletben kell tartani, és gondoskodni kell arról, hogy a parlament, továbbá a demokratikus intézményekben képviselt valamennyi erő teljeskörűen gyakorolni tudja alkotmányos szerepét. Tekintettel a halálbüntetést visszaállító törvénytervezet parlamenti benyújtását szorgalmazó, újból felerősödött hangokra, az EU emlékeztet arra, hogy a halálbüntetés egyértelmű elutasítása az uniós vívmányok lényeges eleme és egy olyan fontos nemzetközi kötelezettség, amelyet Törökország már vállalt.

Amint arról a 2015. november 29-i EU–Törökország csúcstalálkozón megállapodás született, az EU és Törökország elmélyítette együttműködését a közös érdeket képviselő kulcsfontosságú területeken. Magas szintű politikai párbeszédre került sor az

energiával és a gazdasággal kapcsolatban. Törökország továbbra is nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy menedéket nyújtson több mint 2,7 millió szíriai és iraki menekültnek. Az EU-val folytatott migrációügyi együttműködés új lendületet kapott a 2016. március 18-i EU–Törökország nyilatkozatot követően. Ennek és más intézkedések együttes hatására drasztikusan visszaesett a tengeri halálesetek száma, és a Törökországból a görög partoknak nekiinduló menekültek és irreguláris migránsok száma is nagymértékben csökkent. Törökország tavaly jelentős előrelépést ért el a vízumliberalizációs ütemtervben előírt kötelezettségek teljesítése terén. A Bizottság javaslatot terjesztett elő a vízumkötelezettség megszüntetésére, megelőlegezve azt, hogy Törökország teljesíteni fogja a fennmaradó kritériumokat. 2015 novemberében, illetve 2016 júniusában két új fejezet került megnyitásra a csatlakozási tárgyalások során. Három további fejezettel kapcsolatban előkészítő munka folyt, és a kulcsfontosságú 23. és 24. fejezettel kapcsolatban pedig folytatódott az átvilágítási jelentések aktualizálása. Mindkét fél elkezdte felderíteni, hogy miként lehetne a vámuniót továbbfejleszteni. A NATO, a G20-ak, az EBESZ és az Európa Tanács tagjaként Törökország aktív nemzetközi szereplő. Továbbra is tevékeny az Iszlám Állam elleni harc nemzetközi koalíciójában, és kulcsfontosságú partner a régióban.

Törökországnak a makrogazdasági egyensúlyhiány problémájával is foglalkoznia kell, további szerkezeti reformokat kell végrehajtania, és javítania kell az üzleti környezetet, különös a megghiúsult puccskísérletet követő érzékeny időszakban.

Végezetül a Tanács és a Bizottság előző években ismételten megfogalmazott álláspontjának megfelelően sürgetővé vált, hogy Törökország eleget tegyen a kiegészítő jegyzőkönyv teljes körű végrehajtására vonatkozó kötelezettségének, és előrelépést tegyen a Ciprusi Köztársasághoz fűződő kapcsolatai rendezésében. A Bizottság üdvözli, hogy az érintett felek elkötelezték magukat a ciprusi helyzet rendezésére irányuló, az ENSZ által vezetett tárgyalások mellett. Most az a fontos, hogy további előrelépés szülessen e megbeszélésekkel kapcsolatban. Az előrelépés megkönnyítése céljából kulcsfontosságú, hogy Törökország elkötelezetten és konkrétan hozzájáruljon a kérdés átfogó rendezéséhez. Az EU kész kiigazítani a rendezés feltételeit – az Unió alapját képező elvekkel összhangban.

6. **Montenegró:** Haladtak az uniós csatlakozási tárgyalások. A 2016. októberi parlamenti választások már egy alapvetően átdolgozott jogi keretben zajlottak, és összességében elmondható, hogy nagyobb volt mind a választásokon való részvétel, mint az átláthatóság. Valódi versenyszellem uralkodott, és ezt az alapvető szabadságok általános tisztelete övezte. A Bizottság az illetékes nemzeti hatóságoktól azt várja, hogy gyorsan és átlátható módon vizsgálják ki az állítólagos eljárásbeli szabálytalanságokat, a letartóztatásokat, valamint két mobil kommunikációs fórum ideiglenes lezárását. A jogállamiság jogi kerete szinte teljes, és az intézményi rendszer is a helyén van. A jogállamiság rendszerének egésze eredményeket kell, hogy felmutasson, különösen a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén. A csatlakozási tárgyalások átfogó ütemét a jogállamisági fejezetekkel kapcsolatban elért haladás, valamint a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén elért kézzelfogható eredmények határozzák majd meg. Montenegró költségvetési helyzete romlott, és az egyre növekvő államadósság veszélybe sodorja az államháztartás fenntarthatóságát. Legelőször is a jelenlegi kiadások visszafogására és az adóbehajtás javítására irányuló intézkedéseket kell elfogadni. A munkavállalás ellen ható tényezőket vissza kell szorítani, fejleszteni kell a humántőkét és a versenyképes exportorientált iparágakat. 2015 decemberében Montenegró NATO-csatlakozási felkérést kapott, ami nagy eredmény.

7. **Szerbia:** Az áprilisi előrehozott országos választásokat követően az új szerb kormány kiemelt célul tűzte ki Szerbia uniós csatlakozását. Szerbia sokat tett azért, hogy elérje ezt a célt, aminek eredményeként meg lehetett nyitni a csatlakozási tárgyalások első négy fejezetét, többek között a jogállamiságról és a Koszovóhoz fűződő kapcsolatainak rendezéséről szólókat. Az uniós csatlakozási tárgyalások átfogó üteme különösen attól függ majd, hogy e területeken sikerül-e fenntartható előrelépést elérni. Szerbiának el kell mélyítenie a párbeszédet Koszovóval, amihez az is hozzátartozik, hogy az összes megállapodást végrehajtják. A Bizottság bízik benne, hogy az elkövetkező időszakban további fejezeteket lehet megnyitni.

A gazdasági reformok eredményesek, és folytatni kell őket, különös hangsúllyal az állami tulajdonban lévő vállalatok és a közüzemi szolgáltatások átszervezésére. Szerbia vezető szerepe a régióban elengedhetetlen a regionális kötelek javításához és a stabilitás megőrzéséhez. A migrációs válság Szerbiát is érintette, és a vegyes összetételű migráncsoportok áramlásának kezelésében a szomszédos országokkal és a tagállamokkal együttműködve aktív és konstruktív szerepet játszott.

8. **Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság:** A múlt év az állandósult politikai válság jegyében telt. A demokratikus intézmények működését és a legfontosabb társadalmi területeket is érintő „foglyul ejtett állam” szindrómával kapcsolatos aggodalmak még mindig fennállnak. Az országnak teljeskörűen végre kell hajtania a pržinói megállapodást, különösen abban a tekintetben, hogy hiteles választási folyamatot kell kialakítani, mire megkezdődnek a decemberi előrehozott országgyűlési választások. A különleges ügyész jogi elszámoltathatóság megteremtésére irányuló munkáját támogatni kell, a parlamentnek pedig politikailag felelősségre kell vonnia a telefonbeszélgetések lehallgatásának ügyéért és a hangszalagok tartalmáért felelős személyeket. A sürgős reformprioritások konkrét végrehajtása terén az érdemi előrelépés még mindig várat magára. A makrogazdasági stabilitás megőrzésére továbbra is törekedni kell; különösen az államháztartási hiányt kell szigorúbban ellenőrizni, továbbá javítani kell közkiadások átláthatóságán és kezelésén. A Görögországgal szembeni bizalomépítő intézkedések végrehajtása terén nemrég elért haladásra építve most már határozott lépésekre van szükség a „névkérdés” rendezéséhez. A migrációs válság Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságot is érintette; az ország együttműködött a vegyes összetételű migráncsoportok áramlásának kezelésében a szomszédos országokkal és a tagállamokkal.

A pržinói megállapodással kapcsolatos közelmúltbeli előrelépések valós lehetőséget kínálnak a politikai szereplők számára, hogy végre felülkerekedjenek a régóta tartó válságon, és megoldják a rendszerszintű kérdéseket. Ennek fényében a Bizottság készen áll arra, hogy Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságra is megújítsa a csatlakozási tárgyalások megnyitására irányuló ajánlását. Ezt azonban a pržinói megállapodás végrehajtása terén elért haladástól kell függővé tenni, azaz elsősorban attól, hogy sikerül-e a választási folyamat hitelességéről gondoskodni, és a sürgős reformprioritások végrehajtását döntő mértékben előrevinni.

9. **Albánia:** Albánia stabilan haladt tovább a csatlakozási tárgyalások megnyitásához szükséges öt prioritás mindegyikének teljesítésében. 2016 júliusában egyhangúlag alapvető alkotmánymódosításokat fogadtak el, az igazságszolgáltatási rendszer alapos és átfogó megreformálásának kezdő lépéseként. E folyamat részeként a bírói és ügyészi kar részletekbe menő ellenőrzésére is sor fog kerülni. A közigazgatási reform végrehajtása következetesen folytatódott. A korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelmet érintő proaktív vizsgálatok, büntetőeljárás alá vonások és jogerős elítélések terén folytatni kell a

munkát, hogy az ország jó eredményeket tudjon felmutatni. Az alapvető jogokat jórészt tiszteletben tartják továbbra is.

Tekintettel a prioritások teljesítése terén elért haladásra, valamint annak függvényében, hogy sikerül-e hiteles és érezhető előrelépést elérni az igazságügyi reform végrehajtásában – különös tekintettel a bírák és az ügyészek ellenőrzésére („*vetting*”) –, a Bizottság az Albániával folytatandó csatlakozási tárgyalások megkezdését ajánlja.

10. **Bosznia-Hercegovina:** Bosznia-Hercegovina teljesítette a reformfolyamatában, különösen a reformmenetrendben célul kitűzött prioritásokat. A Tanács ezért azzal a feladattal bízta meg a Bizottságot, hogy véleményezze Bosznia-Hercegovina csatlakozási kérelmét. A jelentős EU-orientált reformtörekvéseket folytatni kell azon mélyen gyökerező szerkezeti problémák megoldása érdekében, amelyek hátráltatják az ország fejlődését, többek között szociális és gazdasági szempontból is. A jogállamiság és a közigazgatás minden kormányzati szinten európai normákkal összhangban történő megerősítése, valamint a szintek közötti együttműködés javítása továbbra is prioritás. Az uniós ügyeket érintően elfogadott koordinációs mechanizmust végre kell hajtani annak érdekében, hogy az ország meg tudjon küzdeni az uniós integrációs folyamat jelentette kihívásokkal, ideértve az ország egészére kiterjedő szükséges stratégiák elfogadását is. A stabilizációs és társulási megállapodás kiigazításáról szóló, 2016 júliusában parafált jegyzőkönyvet alá kell írni.
11. **Koszovó:** A Bizottság üdvözlí a stabilizációs és társulási megállapodás 2016. április 1-jével történő hatálybalépését. A megállapodás átfogó keretet biztosít az EU és Koszovó közötti szorosabb politikai és gazdasági kapcsolatok számára. Koszovó jelentős lépéseket tett a vízumliberalizációs menetrend követelményeinek teljesítése terén, ami lehetővé tette, hogy a Bizottság 2016 májusában formális javaslatot tegyen a vízumkötelezettség eltörlése érdekében, amennyiben a két fennmaradó feltétel is teljesül, mégpedig a Montenegróval kötött határmegállapodás megerősítése és a szervezett bűnözés és korrupció elleni küzdelem terén elért jó eredmények. A parlament munkáját a különféle politikai pártok masszív hátráltatása igencsak megnehezítette.

A politikai szereplőknek felül kell kerekedniük a régóta fennálló patthelyzeten, és fel kell készülniük az előttük álló reformfeladatokra, amelyek nem lesznek kihívástól mentesek, különösen ami a jogállamiságot és a nagy munkanélküliség leküzdéséhez szükséges szerkezetváltással járó gazdasági reformokat illeti. A stabilizációs és társulási megállapodás még hátralévő végrehajtásának elősegítésére európai reformmenetrendet dolgoztak ki. Koszovó teljesítette azon különleges törvényszék és különleges ügyészség létrehozásával kapcsolatban fennmaradó nemzetközi kötelezettségét, amelyek feladata a koszovói konfliktus összefüggésében állítólagosan elkövetett nemzetközi bűncselekmények kivizsgálása. Az EULEX megbízatását 2018 júniusáig meghosszabbították. Koszovónak el kell mélyítenie a párbeszédet Szerbiával, amihez az is hozzátartozik, hogy az összes megállapodást végrehajtják.

V. MELLÉKLETEK

1. A jelentések megállapításainak összefoglalói
2. Legfontosabb statisztikák

1. MELLÉKLET – A jelentések megállapításainak összefoglalói

Törökország

A július 15-e éjjelén történt katonai puccskísérlet 241 emberéletbe került, és 2 196 személyt megsebesített. A török kormány a teljes török politikai paletta és társadalom támogatásával sikeresen leverte a puccskísérletet. A Török Nagy Nemzetgyűlés szimbolikusan már július 16-án tartott egy rendkívüli ülést, amelyen az összes parlamenti párt jóváhagyásával nyilatkozatot fogadott el. A kormány a puccskísérlet megszervezését a Gülen-mozgalomnak tulajdonította.

Az EU a törökországi demokrácia ellen közvetlen támadást intéző puccskísérletet rögtön és a legszigorúbban elítélte, és megerősítette, hogy teljes mértékben támogatja az ország demokratikus intézményeit.

Július 20-án három hónapra szerte az országban szükségállapotot hirdettek ki, amelyet október 3-án további három hónappal meghosszabbítottak. Rendeleti úton jelentős jogi módosításokat vezettek be. Törökország az Európa Tanácsot arról értesítette, hogy el fog térni az emberi jogok európai egyezménye által védett alapvető jogok biztosítására irányuló kötelezettségeitől. A puccskísérletet követően igen széles körben felfüggesztésekre, elbocsátásokra, letartóztatásokra és őrizetbe vételekre került sor a Gülen-mozgalommal való kapcsolatok vagy a puccskísérletben való részvétel vádjai miatt. Ezek az intézkedések a társadalom teljes egészét érintették, de leginkább az igazságszolgáltatást, a rendőrséget, a csendőrséget, a katonaságot, a köztisztviselőket, a helyi önkormányzatokat, a felsőoktatást, a tanárokat, a jogászokat, a médiát és az üzleti közösséget. Számos intézményt és magáncéget bezártak, vagyonukat lefoglalták, illetve közintézményekre ruházták át.

A puccskísérlet utáni intézkedésekre reagálva az EU felszólította a hatóságokat, hogy a lehető legmesszebb menően tartsák be a jogállamiság elvét és az alapvető jogokat. Bár a köztisztviselők és az állam viszonyát a bizalomnak és a lojalitásnak kell jellemeznie, és ennek biztosítására intézkedések is hozhatók, az állítólagos törvénysértéseket transzparens eljárások útján kell megállapítani minden egyes esetben. Az egyéni büntetőjogi felelősséget csak akkor lehet megállapítani, ha a hatalmi ágak szétválasztása megtörtént, az igazságszolgáltatás teljes mértékben független, és mindenkinek joga van a tisztességes eljáráshoz, többek között ügyvédi segítség hatékony igénybevétele révén. Törökországnak biztosítania kell, hogy minden meghozott intézkedés mértéke szigorúan a helyzet által megkövetelt mértékhez igazodjon, és minden esetben kiállja a szükségesség és az arányosság próbáját. A szükségállapot idején hozott intézkedéseket az Európa Tanács tüzetesen megvizsgálja. Sürgetővé vált, hogy Törökország figyelmet szenteljen az Európa Tanács emberi jogi biztosa által 2016 októberében megfogalmazott ajánlásoknak.

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, a puccskísérlet előtt a Parlament fajsúlyos jogalkotási menetrendet dolgozott ki a 2016-ra vonatkozó, ambiciózus kormányzati reformokat magában foglaló cselekvési terv végrehajtása és a vízumliberalizációs ütemterv jogi követelményeinek teljesítése érdekében. Számos igen fontos jogszabály, amelyeket a jogállamisággal vagy az alapvető jogokkal kapcsolatban fogadtak el, azonban nem voltak összhangban az európai normákkal, így pl. az adatvédelmi törvény sem. A jogalkotási munkát a politikai konfrontáció továbbra is hátráltatta. Súlyos aggodalomra ad okot, hogy májusban törvényt fogadtak el a képviselők mentelmi jogának felfüggesztésére, és ezt követően sok HDP-párti parlamenti képviselőt őrizetbe vettek és letartóztattak, köztük a két társelnököt is novemberben.

A délkeleten uralkodó helyzet továbbra is az egyik legsúlyosabb kihívás az országban. A kurd kérdés rendezési folyamatának kudarcát követően 2015 júliusában komoly mértékben romlott a biztonsági helyzet, és a PKK és az Iszlám Állam által elkövetett, nagy emberáldozatot

követelő terrormerényletek sora rázta meg Törökországot. A hatóságok a terrorizmus elleni küzdelem jegyében kiterjedt katonai és biztonsági kampányt folytattak a Kurd Munkáspárt (PKK) ellen, amely továbbra is szerepel az EU terrorszervezetekről összeállított listáján. Egyre több olyan eset látott napvilágot, amelyben az ország délkeleti részén a biztonsági erők állítólag súlyosan megsértették az emberi jogokat, és aránytalan mértékben alkalmaztak erőszakot. Délkeleten sok választott képviselőt és önkormányzati vezetőt a terrorizmussal kapcsolatos vádak ürügyén felfüggesztettek hivatalukból, visszahívtak tisztségükből vagy letartóztattak, néhányukat a puccskísérletet követő szükségállapot idején kiadott rendeletek alapján. A terrorizmus elleni intézkedéseknek azonban arányosaknak kell lenniük, és nem sérthetik az emberi jogokat. A kurd kérdés politikai úton történő rendezése az egyetlen kiút; a megbékélés és az újjáépítés pedig egyre fontosabb, és e kérdésekkel a hatóságoknak foglalkozniuk kell.

A civil társadalom mindent megtett azért, hogy továbbra is aktívan részt tudjon venni a közéletben. Ritkán fordul elő, hogy a független társadalmi szervezetek szerepet kapnának a törvényhozásban vagy a szakpolitikák alakításában. Néhány képviselőjüket, köztük emberi jogi aktivistákat is, őrizetbe vettek, akik szavahihetően állítják, hogy megfélemlítették őket. A kormány által a puccsot követően hozott intézkedések keretében számos szervezetet bezártak a Gülen-mozgalommal való állítólagos kapcsolatuk miatt.

Törökország közepesen felkészült a közigazgatási reform területén, de komolyan elkötelezte magát egy nyílt és az igényekre reagálni képes közigazgatás mellett. A közszolgálat és emberierőforrás-menedzsment terén azonban visszalépés történt, elsősorban a puccskísérletet követően. Hogy a közszolgálat működését strukturálisan mennyiben befolyásolták a puccskísérlet utáni intézkedések, azt még meg kell vizsgálni.

Törökország igazságszolgáltatási rendszere korai szakaszban jár még, de a felkészültség bizonyos szintjét már elérte. A múlt évben volt némi visszalépés, különösen az igazságszolgáltatás függetlenségét illetően. A felsőbb bíróságok szerkezetét és összetételét érintő jelentős változások komoly aggodalomra adnak okot, és nincsenek összhangban az európai normákkal. A Gülen-mozgalommal való összeesküvés vádjával továbbra is bírákat és ügyészeket menesztenek hivatalukból, és néhány esetben le is tartóztatják őket. A helyzet a júliusi puccskísérlet után még tovább romlott: ekkor a bírák és ügyészek egyötödének mondtak fel és foglalták le vagyonukat. Az igazságszolgáltatás csak akkor működőképes, ha független és pártatlan módon gyakorolhatja feladatkörét, és mind a végrehajtás, mind a törvényhozás teljes mértékben tiszteletben tartja a hatalmi ágak szétválasztásának elvét. A szükségállapot alatt Törökország az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata ellenére bizonyos bűncselekmények esetében 30 napra terjesztette ki az előzetes letartóztatás idejét, amikor nincs lehetőség jogi segítség igénybevételére. Ezek az intézkedések az igazságszolgáltatás jelentős részét sújtják.

Az ország bizonyos felkészültségi szintet ért el a korrupció elleni küzdelem terén. A korrupció továbbra is számos területen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. Az, hogy új korrupcióellenes stratégiát és cselekvési tervet fogadtak el, előrelépésnek tekinthető, akkor is, ha ezek alkalmazási köre korlátozott. A jogi keretrendszer komoly hiányosságoktól szenved, és továbbra is súlyos aggodalomra ad okot, hogy a végrehajtó hatalmi erők befolyást gyakorolnak a magas szinten elkövetett korrupciós ügyek kivizsgálására és büntetőeljárás alá vonására. A korrupció érzékelt mértéke továbbra is magas.

Törökország bizonyos felkészültségi szintet ért el a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén. Növelték az intézményi kapacitást, és új stratégiákat, valamint cselekvési terveket fogadtak el. A jogerős elítélések számáról és más fontos mutatókról azonban nem állnak rendelkezésre statisztikák. A pénzügyi nyomozásokat továbbra sem használják kellően. A vagyoni eszközök

elővigyázatosságból történő befagyasztását ritkán alkalmazzák, és alacsony az elkobzott eszközök szintje. A terrorizmus elleni küzdelmet illetően átfogó jogi rendszer van már életben a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatban. A terrorizmus elleni törvény nincs összhangban az uniós vívmányokkal sem a hatályát, sem az alapvető fogalmait tekintve, alkalmazása pedig súlyos kérdéseket vet fel az alapvető jogokkal kapcsolatban. Mind a büntetőjogi, mind a terrorizmus elleni jogszabályokat össze kell hangolni az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatával, de úgy, hogy emiatt ne csorbuljon az ország arra irányuló képessége, hogy fel tudjon lépni a terrorizmus ellen. Az arányosság elvét a gyakorlatban is be kell tartani.

A török jogi keretrendszer az emberi jogokat és az alapvető jogokat illetően általános garanciákat tartalmaz, de ezeket még tovább kell fejleszteni. Az emberi jogok európai egyezményéből és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatából fakadó jogok végrehajtása még nem biztosított. Kevéssel a puccskísérletet követően számos olyan esetről számoltak be, amikor vélhetően súlyosan megsértették a kínzás és a rossz bánásmód tilalmát és az eljárási jogokat. Az arányosság elvét és az emberi jogokat azonban valamennyi intézkedésnek be kell tartania. Az emberi jogokkal és az egyenlőséggel foglalkozó törökországi intézményről szóló új törvény jó irányba tett lépés. Számos rendelkezést tartalmaz a megkülönböztetés tilalmával kapcsolatban, több okra is hivatkozva, de kifejezetten a szexuális irányultságra nem tér ki. Még mindig hátravan, hogy kifejezetten a megkülönböztetés leküzdésére irányuló, mindenre kiterjedő jogszabályt fogadjanak el. Mivel az emberi jogokkal és az egyenlőséggel foglalkozó intézmény még nem jött létre, joghézag áll fenn az emberi jogokkal kapcsolatos esetekben. A leginkább veszélyeztetett csoportok és a kisebbségekhez tartozó személyek jogait megfelelő mértékben védeni kell. A nemi alapú erőszak, a megkülönböztetés, a kisebbségek ellen irányuló gyűlöletbeszéd, az előítéletből elkövetett bűncselekmény, valamint a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LGBTI) személyek emberi jogainak megsértése továbbra is igen aggasztó.

A véleménynyilvánítás szabadsága terén a tavalyi évben komoly visszaesés történt. A törvények – különösen a nemzetbiztonsággal és a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos rendelkezések – szelektív és önkényes alkalmazása negatívan érinti a véleménynyilvánítás szabadságát. Aggasztó az újságírókkal, írókkal vagy a közösségi média felhasználóival szemben folyamatban lévő vagy újonnan indított büntetőügyek, az akkreditációk visszavonása, valamint a letartóztatott újságírók nagy száma, továbbá számos sajtóorgánium bezárása, amire a júliusi puccskísérletet követően került sor. A gyülekezési szabadság terén mind a törvény szerint, mind gyakorlatban túl nagy a korlátozás.

Törökország továbbra is annak adott hangot, hogy támogatja a ciprusi kérdés rendezéséről a két közösség vezetője között zajló tárgyalásokat és az ENSZ-főtitkár különleges tanácsadójának erőfeszítéseit. Továbbra is nagyon fontos, hogy Törökország konkrétan is elkötelezze magát az átfogó rendezés mellett, és hozzájáruljon ahhoz. Törökország ugyanakkor még mindig nem tett eleget azon kötelezettségének, hogy biztosítsa a társulási megállapodás kiegészítő jegyzőkönyvének megkülönböztetésmentes végrehajtását, és nem szüntette meg az áruk szabad mozgásának minden akadályát, így például a Ciprussal való közvetlen közlekedési összeköttetésekre vonatkozó korlátozásokat sem. A Ciprusi Köztársasággal fennálló kétoldalú kapcsolatok rendezése terén nem történt előrelépés. A Tanács által 2006. december 11-én elfogadott és az Európai Tanács által 2006 decemberében jóváhagyott, Törökországgal kapcsolatos következtetések hatályban maradnak. E következtetések kimondják, hogy nem nyitják meg a tárgyalásokat a Törökország által a Ciprusi Köztársaság tekintetében alkalmazott korlátozásokkal kapcsolatos nyolc fejezet

tekintetében², és egyetlen fejezetet sem zárnak le ideiglenesen mindaddig, amíg a Bizottság meg nem erősíti, hogy Törökország teljes mértékben végrehajtotta a társulási megállapodás kiegészítő jegyzőkönyvét.

Törökországnak egyértelműen el kell köteleznie magát a jószomszédi kapcsolatok, a nemzetközi megállapodások, valamint az ENSZ Alapokmányával összhangban történő vitarendezés mellett, amelybe szükség esetén a Nemzetközi Bíróságot is bevonják. Az Unió ezzel összefüggésben ismételten mély aggodalmát fejezte ki, és felszólította Törökországot, hogy kerüljön minden olyan, a tagállamok bármelyikére irányuló fenyegetést, fellépést, illetve súrlódási lehetőséget vagy intézkedést, amely árt a jószomszédi kapcsolatoknak, és hátráltatja a viták békés rendezését.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, a török gazdaság jól előrehaladott szinten van, és működő piaczgazdaságnak tekinthető. A nagy külső hiány miatt azonban a pénzügyi bizonytalanság, a globális befektetők megrendült bizalma és a továbbra is fennálló politikai kockázatok sebezhetővé teszik a török gazdaságot. A központi bank annak ellenére csökkentette a kamatlábakat, hogy az infláció jóval a hivatalos célérték felett maradt. Az üzleti környezet tovább romlott a kritikus hangú sajtóorgánumok és vállalkozók, valamint a politikai ellenfelek ellen irányuló célzott intézkedések miatt, amelyekbe az adóhatóságokat, a pénzügyi bűncselekményeket kivizsgáló szerveket és a bíróságokat is bevonták. Az áru-, szolgáltatás- és munkaerőpiac működésének javítását célzó szerkezeti reformok végrehajtása elakadt. Összességében visszaesésről beszélhetünk.

Törökország jó felkészültségi szintet ért el ahhoz, hogy képes legyen megbirkózni az Unión belüli versenyképesszerrel és piaci erőkkal. Számos területen volt némi előrelépés, elsősorban az energiaágazat további liberalizációja terén. Az oktatás minőségével kapcsolatban továbbra is sok a megoldandó probléma. Gondot jelent a lányok oktatásban való részvételének biztosítása. A líra felértékelődése miatt csökkent a gazdaság áralapú versenyképessége.

Ami a **tagsággal kapcsolatos kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességet** illeti, Törökország folytatta az uniós vívmányokhoz való közelítést. Az ez irányú törekvések a vízumliberalizációval kapcsolatos munka kivételével korlátozott tempóban haladtak. Törökország előrehaladott szinten van a társasági jog, a transzeurópai hálózatok, valamint a tudomány és a kutatás terén, és ugyancsak jó felkészültségi szintet ért el az áruk szabad mozgása, a szellemi alkotások joga, a pénzügyi szolgáltatások, a vállalkozás- és iparpolitika, a fogyasztó és egészségvédelem, a vámunió, a külkapcsolatok és a pénzügyi ellenőrzés terén. A közbeszerzés területén csak közepesen felkészült, mivel a jogharmonizációban továbbra is jelentősek a hiányosságok. Ugyancsak közepesen felkészült a statisztika és a közlekedési politika területén, ahol általánosságban további jelentős erőfeszítésekre van szükség. A környezetvédelemmel és az éghajlatváltozással kapcsolatban bizonyos felkészültségi szintet elért ugyan, de ezeken a területeken ambiciózusabb és összehangoltabb szakpolitikákat kell kidolgozni és végrehajtani. Az összes területre igaz, hogy nagyobb figyelmet kell fordítani a jogszabályok érvényesítésére, számos területen pedig további jelentős előrelépésre van szükség az uniós vívmányokhoz való közelítést illetően.

Montenegró

A **politikai kritériumokat** illetően előrelépés, hogy a szabad és tisztességes választásokról született politikai megállapodás eredményeként májusban megalakult a „választói bizalom

²Az áruk szabad mozgása, a letelepedés és szolgáltatásnyújtás szabadsága, pénzügyi szolgáltatások, mezőgazdaság és vidékfejlesztés, halászat, közlekedéspolitika, vámunió és külkapcsolatok.

kormány”. Ez arra bizonyíték, hogy a politikai élet régóta fennálló polarizációja ellenére a kormány és az ellenzék egyes részei képesek kompromisszumokra. A 2016. októberi parlamenti választások már egy alapvetően átdolgozott jogi keretben zajlottak. A technikai eredetű késedelmek és a felelős intézmények közötti nehéz viszonyok ellenére nagyobb volt mind a választásokon való részvétel, mind a folyamatok átláthatósága. A választások valódi versenykörnyezetben zajlottak, és a légkört az alapvető szabadságok általános tisztelete jellemezte. A Bizottság az illetékes nemzeti hatóságoktól azt várja, hogy gyorsan és átlátható módon vizsgálják ki az állítólagos eljárásbeli szabálytalanságokat, a letartóztatásokat, valamint két mobil kommunikációs fórum ideiglenes lezárását. A közpénzek pártpolitikai célokra történő állítólagos felhasználásának esetével (a lehallgatási ügy) kapcsolatos politikai nyomon követésre még nem került sor.

Montenegró a közigazgatás reformját illetően közepes felkészültségi szintet mutat. Némi előrelépés történt, különösen annak köszönhetően, hogy elfogadták a közigazgatás reformjára vonatkozó stratégiát (2016–2020-as időszak), az államháztartási gazdálkodás reformprogramját, hatályba lépett a bérekről szóló új törvény, és egyszerűsítettek a közigazgatási eljárásokon. Ahhoz azonban erős politikai akaratra van szükség, hogy hatékonyan tegyenek azért, hogy a politika ne hassa át ilyen mértékben a közszolgáltatást, és az államigazgatás mérete megfelelő legyen.

Az igazságszolgáltatási rendszer felkészültsége közepes szintű. A jelentés alapját képező időszakban Montenegró tett némi előrelépést ezen a területen. A bírói és ügyészi tanács kapacitása bővült. Az igazságszolgáltatás függetlenségének, elszámoltathatóságának és szakzerű működésének fokozását célzó új jogi keretrendszer és az etikai kódex még nem került teljes mértékben végrehajtásra. Folytatni kell a függőben lévő ügyek számának és az eljárások teljes hosszának csökkentésére irányuló intézkedéseket.

A korrupció elleni küzdelem területén Montenegró elért bizonyos szintű felkészültségi szintet. A korrupció továbbra is számos területen nagyon erősen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. 2016-ban megkezdte munkáját a korrupcióellenes hatóság. Az intézményfejlesztés folyamata csaknem lezárult. Minden intézményre igaz, hogy proaktívabb hozzáállást kell tanúsítaniuk megbízatásuk teljesítése terén. Néhány további lépés ellenére azonban továbbra is korlátozottak az eredmények, különösen ami a magas szinten elkövetett korrupciót érintő hatékony vizsgálatokat és jogerős elítéléseket illeti. Montenegrónak növelnie kell a pénzügyi nyomozások végzésére irányuló kapacitását, és hosszú távon jó eredményeket kell felmutatnia a bűncselekményből származó vagyon lefoglalása és elkobása terén.

Montenegró bizonyos felkészültségi szintet ért el a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén. Különösen a jogi, szabályozási és intézményi keret megerősítése terén történtek előrelépések. Továbbra is arra kell törekedni, hogy javuljanak a szervezett bűnözés leküzdésével kapcsolatban elért eredmények, kiváltképpen ami az emberkereskedelmet és a pénzmosást illeti, mert ezen a téren szerények az eredmények. A felderített gyanús bankügyletek száma még mindig alacsony.

Montenegró számos jogi reformot elvégzett annak érdekében, hogy tovább közelítse jogszabályait az uniós és nemzetközi emberi jogi normákhoz, és a veszélyeztetett csoportok megkülönböztetéssel szembeni védelméről megfelelő mechanizmusok gondoskodjanak. A jogszabályok végrehajtása továbbra is gyenge pont. Az átfogó jogi keretrendszer módosításait, melyek célja, hogy az emberi jogok megsértésének eseteire koherens szankciórendszer legyen életben, még nem fogadták el. Az intézményi kapacitást tovább kell fejleszteni. A roma kisebbség még mindig az a legsebezhetőbb társadalmi csoport, amely az élet számos területén a legtöbb diszkriminációval szembesül.

Montenegró bizonyos felkészültségi szintet elért ugyan a véleménynyilvánítás szabadsága terén, de a múlt évben nem történt további előrelépés. A rágalmozási ügyek száma magas, ami az önszabályozási mechanizmusok gyenge működésére és a média szerepének megértésével kapcsolatos nehézségekre utal. Montenegró még mindig nem hozta teljesen összhangba jogszabályait az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatával. Az egyik kereskedelmi médiavállalat épületét megrongálták, és több újságíró tetteleg és szóban is bántalmaztak és megfenyegettek a 2015. októberi kormányellenes tüntetések során. Az újságírók elleni támadások kivizsgálása terén nem történt előrelépés. A médiában megjelenő állami hirdetésekkel kapcsolatban biztosítani kell az átláthatóságot és a megkülönböztetésmentesség elvét. Keresztül kell vinni, hogy az újságírók felülvizsgált etikai kódexét a média egészében hatékonyan és egységesen alkalmazzák.

Montenegró továbbra is konstruktív szerepet játszott a regionális együttműködésben. Ratifikálta a Bosznia-Hercegovinával és Koszovóval* kötött határmegállapodásait.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Montenegró közepesen felkészült a működő piacgazdaság megteremtése terén. A pénzügyi és munkaerőpiac működésének megerősítése, valamint az üzleti környezet javítása terén történt előrelépés. Az infrastruktúrába és a turizmusba irányuló beruházások támogatják a gazdasági tevékenységet. Aggodalomra ad okot a gyorsan növekvő államadósság és a tetemes költségvetési hiány, amelyhez még nagy külső egyensúlyhiány és magas munkanélküliség is társul. A nagyszabású állami infrastrukturális beruházások és számos új, a szociális kiadásokkal kapcsolatos, költséges program kombinált hatása kockára tesz az államháztartás fenntarthatóságát. Azonnali korrekciós intézkedésekre van szükség, amint azt a gazdasági reformprogramokat kísérő szakpolitikai iránymutatás is kiemeli. Az egyéb megoldandó problémák közé tartozik többek között a magas külső egyensúlyhiány, az alacsony munkaerő-piaci részvétel, a hitelek még mindig lassú növekedése és emellett a visszafizetésük tekintetében bizonytalan banki kölcsönök nagy száma.

Montenegró közepesen felkészült arra, hogy képes legyen megbirkózni az Unión belüli versenyképességgel és piaci erővel. Az infrastruktúra minőségének fejlesztését, az energiapiacot és a gazdaság digitalizálását illetően volt némi haladás. A kkv-k támogatása még szerény mértékű, de fokozatos fejlődést mutat. A humántőke fejlesztéséhez és a versenyképes exportorientált ipar kialakításához azonban még jelentős erőfeszítésekre van szükség.

Ami a **tagsággal járó kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességet** illeti, az uniós vívmányokkal való összhang megteremtése és végrehajtásuknak előkészítése terén komoly munka zajlott, és Montenegró közepes szintű felkészültséget mutat sok fejezettel kapcsolatban, mint pl. az áruk szabad mozgása, közbeszerzés, statisztika, valamint jogérvényesülés, szabadság és biztonság. Montenegró folytatta a jogharmonizációs munkát az összes uniós közös kül- és biztonságpolitikai álláspont és nyilatkozat viszonylatában. Montenegró a halászatot és a költségvetési és pénzügyi rendelkezéseket illetően még a korai szakaszban tart, a környezetvédelem és az éghajlatváltozás terén viszont már elérte a felkészültség bizonyos szintjét. Jó előrelépés történt az áruk szabad mozgása, a mezőgazdaság és vidékfejlesztés, az élelmiszer-biztonság, az állat- és növény-egészségügyi politika, az energiapolitika, a környezetvédelem és az éghajlatváltozás, a vámunió, a külkapcsolatok és a pénzügyi ellenőrzés terén. A jövőben Montenegrónak elsősorban a versenypolitikára és a

*Ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 (1999) sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével.

gazdaság- és monetáris politikára kell összpontosítani. Az uniós vívmányok alkalmazásának biztosításához szükséges közigazgatási kapacitás megerősítése továbbra is nagy kihívás.

Szerbia

A **politikai kritériumokat** illetően elmondható, hogy az áprilisban a helyhatósági és tartományi választásokkal egy időben tartott, előrehozott országos választások nyugodt mederben zajlottak. Gondoskodni kell róla, hogy megfelelő intézkedések kövessék a nemzetközi megfigyelők ajánlásait, miszerint biztosítani kell a kampányfinanszírozás és a nyilvántartásba-vételi folyamat átláthatóságát. Az új kormányprogramban már kiemelt célként szerepel Szerbia uniós csatlakozása. A parlament és az érdekelt felek, köztük a civil társadalom csatlakozási folyamatban való részvétele tovább javult. A törvényhozás inkluzivitásán, átláthatóságán és minőségén, valamint a végrehajtó hatalmi ág hatékony felügyeletén még van mit javítani, a sürgősségi eljárások használatát pedig korlátozni kell. Bizonyos területeken az uniós normákhoz való közelítés érdekében alkotmányos reformokra van szükség. A végrehajtó hatalmi ág és a független szabályozó szervek közötti együttműködést is javítani kell még.

Szerbia közepesen felkészült a közigazgatási reform területén. Jó előrelépés történt annak köszönhetően, hogy elfogadták az államháztartási gazdálkodás reformprogramját, valamint az e-kormányzattal, a szabályozási reformmal és a politikai döntéshozatallal kapcsolatos stratégiákat, továbbá a közigazgatási eljárásokról, az állami fizetésekről és a helyhatósági és tartományi köztisztviselőkről szóló új törvényeket. Szerbiának teljesítenie kell a reformcélkitűzéseit, erősítenie kell a közigazgatás szakszerűségét és politikai befolyástól való mentesítését, és átláthatóbbá kell tennie a munkaerő-felvételi és elbocsátási eljárásokat, különösen a felsővezetői álláshelyeket illetően.

Az igazságszolgáltatási rendszer elérte a felkészültség bizonyos szintjét. Történt néhány lépés az érdemen alapuló munkaerő-felvételi rendszer előmozdítása és az igazságszolgáltatás harmonizációja érdekében. További lépésekre van szükség a politikai befolyás kezeléséhez. A bírói kar minőségét és hatékonyságát, valamint az igazságszolgáltatáshoz való jogot a munkateher egyenetlen elosztása, a jelentős ügyhátralék, valamint az ingyenes jogi segítségnyújtás rendszerének hiánya továbbra is aláássa.

Szerbia bizonyos szintű felkészültséget ért el a korrupció megelőzése és leküzdése terén. A korrupció továbbra is számos területen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. A korrupció elleni erőfeszítések még nem vezettek átütő eredményekhez. Az intézményi felállás a korrupt gyakorlatok vonatkozásában még nem bír hiteles eltántorító erővel. Tartósan jó eredményeket kell felmutatni a korrupciós ügyek felfüggyölítésében, ideértve a hatékony vizsgálatokat, büntetőeljárás alá vonást és a jogerős elítéléseket, mégpedig a magas szinten elkövetett korrupció esetében is.

Szerbia bizonyos felkészültségi szintet ért el a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén. Történt némi haladás az új rendőrségi törvény elfogadásával, a belügyminisztérium átszervezésével, valamint a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség első értékelésének elfogadásával, amelynek elkészítéséhez már az Europol módszertanát használták. A hiteles eredmények azonban még mindig hiányoznak a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén.

Az emberi jogok tiszteletben tartását szolgáló jogi és intézményi keret nagyjából helyén van. Országszerte biztosítani kell annak következetes végrehajtását, többek között a kisebbségek védelme tekintetében. Nem történt előrelépés a véleménynyilvánítás szabadságának teljes

körü gyakorlásához szükséges feltételek megteremtésében, de ezen a területen Szerbia bizonyos szintű felkészültséget ért el. Szerbia, a bővítési országok között elsőként, bevezette a nemek közötti egyenlőség uniós indexét. A diszkrimináció által leginkább sújtott társadalmi csoportok (romák, leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális személyek, fogyatékosok, HIV/AIDS-betegek és a szociális szempontból kiszolgáltatott helyzetű egyéb személyek) helyzetének javításához hosszú távú, kitartó erőfeszítésekre van szükség.

Szerbia konstruktívan részt vett a regionális kezdeményezésekben, és azon munkálkodott, hogy a megbékélés és a jószomszédi viszonyok szellemében javítsa bilaterális kapcsolatait, és olyan légkört teremtsen, amely elősegíti a bilaterális kérdések megvitatását, és a múlt örökségének feldolgozását. Pozitív fejlemény, hogy júniusban aláírásra került egy Horvátországgal közös nyilatkozat, miszerint bizonyos bilaterális kérdéseket rendezni fognak. Az ilyen megközelítés a megbékélés, a béke, és a regionális együttműködés kulcsa, és következetesen kellene alkalmazni.

A **Koszovóhoz fűződő viszony rendezését** illetően Szerbia továbbra is elkötelezett az EU által vezetett párbeszéd keretében született egyéb megállapodások végrehajtása iránt. Kevés előrelépést sikerült csak elérni, ami részben a szerbiai választásoknak és részben a koszovói helyzetnek tulajdonítható. A folyamat azonban lendületre kapott, amikor is 2016 augusztusában elkezdtek a Mitrovica-hidat újjáépíteni, ami a szabad mozgás ígéretével kecsegtet. A Koszovóval már megkötött megállapodások végrehajtása érdekében további erőfeszítésekre van szükség. A megtett lépések várhatóan pozitív és kézzelfogható hatást gyakorolnak majd mind Szerbia, mind Koszovó állampolgárainak mindennapi életére.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Szerbia közepesen felkészült a működő piacgazdaság megteremtése terén. A szakpolitikai területeken azonosított gyenge pontok orvoslása terén néhány esetben sikerült jó haladást elérni, különösen a költségvetési hiány és az állami tulajdonban lévő vállalatok szerkezetátalakítása terén. A gazdasági reformok egyértelmű eredményeket hoztak a növekedési kilátásokat, valamint a belső és külső egyensúlyhiány csökkentését illetően. Tekintettel a még mindig nagy államadósságra, folytatni kell a költségvetési konszolidációt. Az állami tulajdonban lévő hatalmas közüzemi szolgálatok szerkezetátalakítása még nem ment teljesen végbe. A hitelezési tevékenység lassan helyreáll, de a nemteljesítő hitelek nagy száma továbbra is megoldatlan kérdés. A munkanélküliség még mindig magas, különösen a fiatalok körében. A magánszektor további növekedését akadályozza, hogy a jogállamiság terén gyengeségek tapasztalhatók.

Szerbia közepesen felkészült arra, hogy képes legyen megbirkózni az Unión belüli versenyképességgel és piaci erőkkel. A köz- és magánberuházások mértéke növekedett, bár a beruházási tevékenység szintje elmarad amögött, amire a gazdaságnak szüksége lenne. Az oktatás és képzés minőség, esélyegyenlőség és relevancia tekintetében nem felel meg a társadalmi szükségleteknek. A kkv-knak és a vállalkozóknak nyújtott támogatás terén sikerült elérni **némi haladást**, a kkv-k azonban még mindig számos nehézséggel szembesülnek: kiszámíthatatlan az üzleti környezet, nagyok az adójellegű terhek, és csak nehezen és költségesen lehet finanszírozási eszközökhöz jutni.

Ami a **tagsággal kapcsolatos kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességet** illeti, Szerbia általánosságban folytatta jogszabályainak az uniós vívmányokhoz való közelítését. A megfelelő pénzügyi és humánerőforrások, valamint stabil stratégiai keretek létfontosságúak a reformok ütemének fenntartásához. A társasági jog, a szellemi tulajdon, a tudomány és a kutatás, az oktatás, a kultúra és a vámügy területén Szerbia jó szintű felkészültséget ért el. Szerbiának az egységes projektkezelési rendszer révén és a nemzeti beruházási bizottság segítségével tovább kell fejlesztenie a beruházások megtervezését és a stratégiaileg fontos és kellően érett infrastrukturális projektek közötti sorrend felállítását, különösen az energetika és

a közlekedés terén. A közbeszerzés, a statisztika, a monetáris politika és a pénzügyi ellenőrzés területén Szerbia közepesen felkészült. A csatlakozásig fokozatosan harmonizálnia kell kül- és biztonságpolitikáját az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájával. Szerbiának sürgősen foglalkoznia kell azokkal az esetekkel, amikor a stabilizációs és társulási megállapodás rendelkezései sérülnek, különösen ami az egyes mezőgazdasági termékekkel kapcsolatos védintézkedéseket, az állami támogatások ellenőrzését és a fiskális megkülönböztetést illeti.

A migrációs válság továbbra is érintette Szerbiát, jelentős terhet róva az ország menekültügyi és migrációs rendszerére. Szerbia folytatta az együttműködést a szomszédos országokkal és tagállamokkal, biztosította a menekültek és migránsok hatékony biztonsági ellenőrzését, és az EU és más szereplők támogatásával jelentős erőfeszítést tett annak érdekében, hogy az érintettek menedéket és humanitárius ellátást kapjanak. Fontos, hogy Szerbia elkötelezett maradjon. További erőfeszítéseket kell fordítania arra, hogy csökkenjen a szerb állampolgárok által az uniós tagállamokban benyújtott megalapozatlan menedékkjog iránti kérelmek száma.

Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság

A **politikai kritériumokat** illetően elmondható, hogy folytatódott a 2001 óta legsúlyosabb politikai válság az országban. A demokrácia és a jogállamiság folyamatosan akadályokba ütközött, különösen a demokratikus intézmények és a legfontosabb társadalmi területek működését érintő „foglyul ejtett állam” szindróma miatt. Az ország politikai kultúrájára egyfelől a megosztottságtól, másfelől a kompromisszumkészség hiányától szenved. 2016. július 20-án és 2016. augusztus 31-én a négy fő politikai párt vezetője egyezsége jutott a pržinói megállapodás végrehajtásával kapcsolatban. 2016. december 11-ét tüzték ki az előrehozott országgyűlési választások időpontjaként, és nyilatkozatott tettek arról, hogy támogatják a különleges ügyész munkáját. Megerősítették, hogy továbbra is elkötelezettek az ún. „sürgős reformprioritások” végrehajtása iránt.

Az etnikumok közötti helyzet még mindig feszült. A 2001-es konfliktust lezáró és a többnemzetiségű kapcsolatokhoz keretet biztosító ohridi keretmegállapodás felülvizsgálata még mindig nem történt meg; erre átlátható és inkluzív módon sort kell keríteni.

A civil társadalom konstruktív szerepet játszott a demokratikus folyamatok támogatásában, hozzájárulva a fékek és ellensúlyok rendszerének jobb működéséhez. Ugyanakkor a társadalmi szervezetek továbbra is aggodalmuknak adnak hangot az egyre romló légkör miatt, amelyben tevékenykedniük kell, valamint a kormány korlátozott párbeszédre való hajlandóságával és a politikusok és a kormányközeli média nyilvános támadásaival kapcsolatban.

Az ország a közigazgatási reform területén közepes felkészültséget mutat. Néma korlátozott haladás történt ugyan az elmúlt évben. Megkezdődött az emberierőforrás-menedzsment új jogi keretrendszerének végrehajtása. A Bizottság előző évi ajánlásainak megvalósítása terén elért haladás azonban elégtelen. Ahelyett, hogy felfüggesztették volna az ideiglenes szerződéseket, folytatták azt a gyakorlatot, hogy nyílt pályáztatás nélkül határozatlan idejűvé alakítják át őket. Továbbra is gondot okoz, hogy nem hatékony az elszámoltathatóság nyomon követése, politikai eszközként használják a közsférát, a közalkalmazottak arról számolnak be, hogy nyomást gyakorolnak rájuk és a közigazgatást áthatja a politika, és történik mindez a választási évben. A közigazgatás 2017–2022-es időszakra beütemezett átfogó reformjára vonatkozó stratégia előkészítése késik. Az államháztartási gazdálkodás szükséges reformjai melletti politikai támogatás hiánya miatt 2016-ban jelentősen csökkent az uniós pénzügyi

támogatás mértéke.

Az ország igazságszolgáltatási rendszere bizonyos szintű felkészültséget ért el. 2014 óta azonban romlik a helyzet, és a múlt évtized reformfolyamatának eredményeit aláássa, hogy a politika ismételten beavatkozik az igazságszolgáltatás munkájába. A hatóságok nem tanúsítottak kellő politikai akaratot annak érdekében, hogy hatékonyan kezeljék a „sürgős reformprioritások” meghatározása során feltárt mögöttes problémákat. Az újonnan megalapított különleges ügyészség tevékenysége akadályokba ütközött, amelyek rávilágítottak, hogy hatékonyan fel kell lépni az igazságszolgáltatás függetlenségének hiánya ellen, és meg kell akadályozni, hogy az igazságszolgáltatás szelektív legyen.

A korrupció elleni küzdelem terén az ország bizonyos szintű felkészültséget ért el. A korrupció továbbra is számos területen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. Fejlődött a jogalkotási és intézményi keretrendszer. A korrupció megelőzéséért felelős állami bizottság szerkezeti felépítésének hiányosságai és a tevékenységét befolyásoló politikai beavatkozás miatt azonban a múltbéli törekvések hatása minimálisra csökkent. Még mindig hiányoznak a tartós és meggyőző eredmények, különösen a magas szinten elkövetett korrupciót illetően. A szervezett bűnözés elleni küzdelem terén az ország bizonyos szintű felkészültségi szintet ért el. A jogalkotási keretrendszer jóformán összhangban van az európai normákkal, és kidolgoztak néhány stratégiát. A pénzügyi bűncselekmények felderítésére és a vagyonelefoglalásra irányuló bűnüldözési kapacitást azonban még fokozni kell.

Az emberi jogok védelmét illetően a jogalkotási és intézményi keretrendszer általánosságban megfelel az európai normáknak. Nagyobb gyakorlati erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy a kiszolgáltatott helyzetű társadalmi csoportok, pl. a menekültek és a migránsok emberi jogainak tiszteletben tartása biztosított legyen. Továbbra sincs meg a kellő politikai akarat, és a megfelelő források is hiányoznak ahhoz, hogy a megfelelő felügyeleti és szabályozó szervek függetlenül és hatékonyan teljesíteni tudják megbízatásukat. A legmarginalizálódottabb társadalmi csoportok számára még mindig nem biztosítottak teljes körű védelmet. A véleménynyilvánítás szabadsága terén az ország bizonyos szintű felkészültséget ért el. Ezen alapvető szabadság biztosítása és a média helyzete a jelenlegi politikai légkörben azonban komoly gondot jelent.

Általánosságban elmondható, hogy az ország a regionális együttműködés terén továbbra is jó viszonyt ápol a többi bővítési országgal, és aktívan részt vett a regionális kezdeményezésekben. A Görögországgal való szomszédi viszony javítása érdekében is történt előrelépés, többek között a bizalomépítő intézkedések végrehajtása terén a közelmúltban elért haladás révén. Az elnevezés kérdését sürgősen rendezni kell.

A **gazdasági kritériumok** vonatkozásában Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság jó felkészültségi szintet ért el a működő piacgazdaság megteremtése terén. A jelentéstételi időszak alatt összességében nem mutatkozott előrelépés a működő piacgazdaság felé. A makrogazdasági stabilitást sikerült megőrizni, a makrogazdasági környezet pedig tovább erősödött 2015-ben. Ebben az infrastruktúrára fordított jelentős közkiadások és a közvetlen külföldi befektetések is segítettek, noha 2016 első negyedében a gyengülés jeleit lehetett megfigyelni. Annak ellenére, hogy a munkanélküliség továbbra is magas szinten maradt, különösen a fiatalok esetében, a jelentéstételi időszakban csökkent a munkanélküliségi ráta. Bizonyos gyenge pontok azonban változatlanul fennállnak, mint például a belföldi magánszektor alacsony versenyképessége, amelynek több oka is van: nem érvényesítik kellő határozottsággal a szerződéseket, túlságosan nagy az informális gazdaság és nehéz finanszírozáshoz jutni. Nem javult az államháztartás irányítása, és az államadósság tovább nőtt.

A gazdaság közepesen felkészült arra, hogy megbirkózzon az Unión belüli versenyképességgel és piaci erővel. Az innováció és a külföldi beruházások fellendítése terén történt némi előrelépés, és a digitalizálás gyorsan halad. A gazdaság azonban csekély mértékben diverzifikált, és a feldolgozóipar főként alacsony hozzáadott értékű termékeket állít elő. A gazdaság versenyképessége továbbra is nyögi az tantervek hiányosságai, az alacsony fokú innováció és a tetemes, többek között infrastruktúra-beruházási szükségletek jelentette terheket.

Ami a **tagsággal járó kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességet** illeti, az ország a legtöbb területen közepesen felkészült, ideértve a versenyt, a közlekedést és az energia területét. Általánosságban további erőfeszítésekre van szükség minden területen, de különösen azon a néhányon, ahol az ország felkészülése még mindig kezdeti szakaszban jár, így például a munkavállalók szabad mozgását illetően. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a közigazgatási kapacitásra és az eredményes végrehajtásra is.

A migrációs válság továbbra is érintette Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságot, jelentős terhet róva az ország menekültügyi és migrációs rendszerére. Az ország folytatta az együttműködést a szomszédos országokkal és tagállamokkal, és az EU és más szereplők támogatásával erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az érintettek menedéket és humanitárius ellátást kapjanak. A menekültek és migránsok hatékony biztonsági ellenőrzésére és az idevágó védelem iránti szükségletek kielégítésére irányuló erőfeszítéseit folytatnia kell. Az országnak további erőfeszítéseket kell fordítania arra, hogy csökkenjen az állampolgárai által az uniós tagállamokban benyújtott megalapozatlan menedékjog iránti kérelmek száma.

Albánia

A **politikai kritériumokat** illetően elmondható, hogy az albán országgyűlés a korábbi széttagoltságon felülkerekedve egyhangúlag alkotmánymódosításokat fogadott el annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatási rendszert mélyrehatóan és átfogóan megreformálja, és a bűnelkövetőket kizárja a közhivatalokból. Albániának még a következő, 2017-re tervezett általános választásokat megelőzően módosítania kell a választási törvényt, és ehhez kapcsolódóan reformokat kell elfogadnia. A reformoknak elsősorban a választási folyamat irányítása terén szükséges pártatlanság hiányát és annak szakszerűtlenségét kell orvosolniuk. A Civil Társadalom Nemzeti Tanácsának létrehozásáról szóló törvény elfogadásával létrejött az a keretrendszer, amely lehetőséget nyújt a társadalmi szervezetekkel folytatott strukturáltabb párbeszédre.

Albánia a közigazgatás reformját illetően közepes felkészültségi szintet mutat. A köztisztviselők átláthatóbb felvételi eljárásainak végrehajtása, valamint a közigazgatási reform és az államháztartási gazdálkodás reformstratégiáinak végrehajtása tovább folytatódott. A további haladás elengedhetetlen a közigazgatás hatékonyabbá, politikamentessé és szakszerűvé tételéhez.

Albánia igazságszolgáltatási rendszere bizonyos szintű felkészültséget ért el. Az igazságszolgáltatási rendszer szerkezeti felépítésével és működésével kapcsolatban alkotmánymódosításokat fogadtak el, előkészítve a terepet egy átfogó és mélyreható igazságügyi reform előtt. A kapcsolódó végrehajtási jogszabályokkal kapcsolatos munka is haladt tovább: elfogadtak egy, a bírák, az ügyészek és a jogi tanácsadók újraértékeléséről (ún. „vetting”) szóló törvényt, valamint az igazságügyi struktúrák intézményi átszervezéséről rendelkező több alapvető törvényt is. Emellett mintegy 40 további jogalkotási szöveg van már az előkészítés valamilyen stádiumában. E jogszabályok elfogadásához és végrehajtásához

további előrelépésre van szükség. Az igazságszolgáltatást továbbra is a lassúság és a hatékonyság hiánya jellemzi, és a korrupció a teljes ágazatban megfigyelhető.

Albánia bizonyos szintű felkészültséget ért el a korrupció elleni küzdelem területén. Elfogadtak egy törvényt a visszaélést bejelentő személyekről. Az ügyészek és a rendőrség nagyobb fokú hozzáférést kaptak a nyilvános nemzeti elektronikus nyilvántartásokhoz a különleges adatok cseréje és a hatékonyabb nyomozások érdekében. A nyomozások, büntetőeljárás alá vonások és jogerős elítélések terén tartós és jó eredmények eléréséhez további haladásra van szükség. A magas szinten elkövetett korrupció visszaszorításához fokozott erőfeszítésekre van szükség. Javítani kell a proaktív vizsgálatokat, a szisztematikus kockázatértékeléseket és az intézményközi együttműködést. A korrupció továbbra is számos területen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent.

Az ország a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén bizonyos felkészültségi szintet ért el. Némi előrelépés történt, különösen a kannabiszültetvények felderítésében és megsemmisítésében. Korszerűsítették a rendőrséget, és elmélyítették a nemzetközi rendőrségi együttműködést, különösen az Europollal. A rendőrség és az ügyészség közötti együttműködést szorosabb szálakra kell fűzni, hogy a bűnszövetkezeteket hatékonyabban le lehessen szerelni. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos jogerős elítélések száma még mindig alacsony, és az utóbbi években csak enyhén emelkedett. A bűnszervezetekkel kapcsolatban nem végeznek szisztematikus és hatékony pénzügyi nyomozásokat. Továbbra is minimálisak az illegálisan megszerzett vagyoni eszközök lefoglalása és elkobzása terén elért eredmények.

Az emberi jogok védelmének jogi kerete általánosságban összhangban van az európai előírásokkal. Albánia ratifikálta a legtöbb nemzetközi emberi jogi egyezményt. Az emberi jogokat védő mechanizmusokat azonban még erőteljesebben érvényre kell juttatni. A véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében Albánia elért bizonyos felkészültségi szintet/közepesen felkészült. Általánosságban elmondható, hogy a véleménynyilvánítás szabadságához szükséges környezet fennáll, a jogszabályok végrehajtásán ugyanakkor még javítani kell. A szabályozó hatóság és a közszolgálati műsorszolgáltató függetlenségét meg kell erősíteni, és a médiában megjelenő állami hirdetésekkel kapcsolatban fokozni kell a transzparenciát. Albánia intézkedéseket hozott a kommunista érában elkobzott tulajdon visszaszolgáltatása vagy ellentételezése érdekében. Új törvény van hatályban, amely a nemzeti kárpótlási mechanizmus létrehozásáról rendelkezik. Az ingatlanbejegyzési folyamatot is elő kell mozdítani. Javítani kell a romák és az ún. „balkáni egyiptomiak”³ életkörülményein. A diszkriminációellenes ügyek terén elért jó eredményekhez további erőfeszítésekre van szükség. A gyermekek jogainak védelmére és a nemi alapú erőszak leküzdésére bevezetett intézményi mechanizmusok továbbra is nagyon gyérek. A fiatalkorúak büntetőügyeivel kapcsolatos jogszabályokat összhangba kell hozni a nemzetközi normákkal.

Albánia továbbra is konstruktívan és proaktívan részt vett a regionális együttműködésben, és jószomszédi kapcsolatokat tart fenn a stabilizációs és társulási megállapodásban tett vállalásainak megfelelően.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Albánia a működő piacgazdaság megteremtése terén közepesen felkészült. Sikerült némi haladást elérnie a költségvetési egyensúly javítása, a nem hivatalos munkavégzés elleni fellépés és a villamosenergia-szektor reformja terén. Gyorsult a gazdasági növekedés, javult a munkaerőpiac helyzete, de még mindig nagy a munkanélküliség. Nagy az államadósság, és egyelőre nem is csökken, miközben a beruházásokra szánt kormányzati kiadások szintje még nem érte el a tervezettet. A pénzügyi

³ A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerében mindezek a csoportok „roma” gyűjtőnéven kerülnek említésre.

szektor stabil. A bankszektor azonban továbbra is a nemteljesítő hitelektől szenved, és a hitelezési tevékenység csak lassan nő. Az üzleti tevékenység szempontjából meghatározó jogszabályok nagy terhet jelentenek, és a jogállamiság terén jelentkező hiányosságok továbbra is hátráltatják a beruházásokat. A folyamatban lévő igazságügyi reform várhatóan jelentős hatást gyakorol majd az üzleti környezetre.

Albánia jó felkészültségi szintet ért el ahhoz, hogy megbirkózzon az Unión belüli versenyképességgel és piaci erőkkel. A felsőoktatás és a szakképzés javítása terén sikerült némi előrelépést tenni. Az oktatás minőségét azonban még valamennyi szinten javítani kell annak érdekében, hogy az emberek a munkaerőpiaci szükségleteknek jobban megfelelő készségeket és ismereteket sajátíthassanak el. Elkezdődött az infrastruktúra-beruházások fontossági sorrendjének meghatározása, de az, hogy a közlekedési, az energetikai és a digitális infrastruktúra még nem folytonos, visszafogja a versenyképességet és a kereskedelmet. A nemzetközi kereskedelem terén is sok még a kimerítetlen lehetőség. A szerkezetére jellemző ágazati koncentráció csak még sérülékenyebbé teszi a gazdaságot. A kutatási-fejlesztési és innovációs kapacitások szintje még mindig alacsony.

Albánia számos területen folytatta az uniós követelményeknek megfelelő jogharmonizációt, így javította **a tagsággal járó kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességét**. Az ország számos területen – így például a pénzügyi ellenőrzés területén – közepesen felkészült, más területeken – például a közbeszerzés és a statisztika területén – pedig elért bizonyos felkészültségi szintet. Albániának folytatnia kell az arra irányuló törekvéseit, hogy az uniós vívmányok átvételét és végrehajtását általában véve előkészítse. Folytatnia kell a közlekedési és energetikai hálózatok továbbfejlesztése érdekében megkezdett munkát, többek között azért, hogy az egész régió összekapcsoltságát javítsa. Az uniós vívmányok végrehajtásával megbízott testületek igazgatási kapacitását és szakmai színvonalát javítani kell, és biztosítani kell a szabályozó testületek függetlenségét. Továbbra is kiemelkedő fontosságú az átláthatóság és az elszámoltathatóság fokozása, különös tekintettel a közbeszerzési rendszer és az államháztartási gazdálkodás hatékony, eredményes és transzparens működésére. Albánia folytatta a jogharmonizációs munkát az összes uniós közös kül- és biztonságpolitikai álláspont és nyilatkozat viszonylatában.

Az albán állampolgárok által az uniós tagállamokban és schengeni társult országokban benyújtott, megalapozatlan menedékjog iránti kérelmek száma még mindig nagy. E jelenség elleni hatékony fellépés érdekében Albániának azonnal és határozottan intézkednie kell, akár a vízumliberalizációt követő ellenőrzési mechanizmus keretében is.

Bosznia-Hercegovina

A politikai kritériumokat illetően elmondható, hogy javítottak a választási jogszabályokon, az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalának számos ajánlását megfogadták, és a helyhatósági választások általánosságban rendben zajlottak a néhány településen történt egy-két incidens ellenére, amelyeket még ki kell vizsgálni. Mostarban idén sem lehetett helyhatósági választásokat rendezni, a Mostar-kérdés rendezésére irányuló erőfeszítések ellenére sem. Bosznia-Hercegovina parlamenti közgyűlése és az entitások parlamentjei tovább haladtak a fennmaradó reformprioritások elfogadása felé, különösen ami a reformmenetrendből származó prioritásokat illeti. Az állami szintű, az entitásszintű és a brčkoi kerületi parlamentek közötti együttműködésen még javítani kell. Az uniós integrációs folyamatban azonban nagyobb szerepet kell vállalniuk, és az ehhez szükséges kapacitásukat is növelni kell. A bosznia-hercegovinai miniszterek tanácsa és az entitások kormányai hatékony munkát végeztek a reformmenetrenddel kapcsolatban, melynek végrehajtását folytatni kell.

Augusztusban a miniszterek tanácsa elfogadta az uniós ügyek koordinációs mechanizmusát. Az uniós vívmányokhoz való közelítést célzó jogharmonizációs stratégiai program még elfogadásra vár.

Bosznia-Hercegovina alkotmánya még mindig sérti az emberi jogok európai egyezményét, amint az a *Sejdić-Finci* ügyben hozott ítéletből kiderül. Az alkotmánybíróság határozatainak teljes körű végrehajtása még az egész országban meg kell, hogy történjen.

Noha történt némi előrelépés a kormányzatok és a társadalmi szervezetek közötti intézményes együttműködési mechanizmusok megteremtése terén, a civil társadalommal való együttműködés stratégiai keretrendszerének kidolgozása még várat magára.

Az ország a közigazgatási reform területén a felkészültség korai szakaszában tart. A föderáció entitásának a közszolgálatra vonatkozó jogi keretrendszerére irányuló módosítások visszalépésnek tekinthetők, mivel növelték az átpolitizálódás kockázatát. A szakpolitika kidolgozására és a közigazgatás egyes részei közötti koordinációra irányuló harmonizált megközelítés még mindig csaknem teljesen hiányzik. A közigazgatásra vonatkozóan új stratégiai keretrendszert, valamint államháztartási gazdálkodási stratégiát kell elfogadni.

Bosznia-Hercegovina igazságszolgáltatási rendszere bizonyos szintű felkészültséget ért el. Az elszámoltathatóság és az integritás terén történt némi előrelépés. A 2014–2018-as időszakot felölelő igazságügyi reform végrehajtásához szükséges cselekvési tervet még el kell fogadni. Az igazságszolgáltatást érintő, bizonyos politikusoktól kiinduló fenyegetések folytatódtak az országban. Az igazságszolgáltatás függetlenségét meg kell erősíteni.

Bosznia-Hercegovina a korrupció elleni küzdelem terén elért bizonyos szintű felkészültséget. A közigazgatás különböző szintjein elfogadott cselekvési tervek ugyan előrelépést jelentenek, de mivel e tervek nem koherensek, végrehajtásuk sem lehet elég hatékony. A korrupció továbbra is számos területen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. Az idevágó politikai kötelezettségvállalás eddig nem vezetett konkrét eredményekhez.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem terén Bosznia-Hercegovina bizonyos szintű felkészültséget ért el. Az egyes hivatalok közötti együttműködést sikerült valamelyest előmozdítani. A pénzügyi nyomozásokat azonban hatékonyabbá kell tenni. A szervezett bűnözés elleni küzdelem továbbra is alapvetően fontos ahhoz, hogy a bűnözés ne szivároghasson be az ország politikai, jogi és gazdasági rendszerébe. Bosznia-Hercegovina még nem teljesítette a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi normáit. Az országban a külföldi terrorista harcosok és a radikalizálódás jelensége súlyos méreteket ölt. Bosznia-Hercegovina már fontos intézkedéseket hozott e probléma megoldása érdekében, de ezt további lépéseknek kell kísérniük az Irakba, Szíriába és hasonló konfliktusövezetekbe tartó külföldi terrorista harcosok áramlatainak felismerése, megelőzése és megszakítása céljából.

Az emberi jogok és a kisebbségekkel kapcsolatos kérdések terén intenzívebb munkára van szükség. Sikerült némi haladást elérni ezen a téren, különösen a megkülönböztetést tiltó törvény módosításainak elfogadásával. Az emberi jogok tiszteletben tartását célzó stratégiai, jogi, intézményi és politikai keretrendszer továbbra is jelentős fejlesztésekre szorul. A véleménynyilvánítás szabadsága terén bizonyos szintű felkészültség mutatkozik. Haladást viszont nem sikerült elérni ezen a területen. Az újságírók ellen irányuló politikai nyomás és megfélemlítések eseteit megfelelő jogi nyomon követésben kell részesíteni. A közszolgálati műsorszolgáltató rendszer pénzügyi stabilitása még megoldatlan kérdés, csakúgy mint a média tulajdonosi szerkezetének átláthatósága.

A regionális együttműködésről elmondható, hogy az ország továbbra is aktívan részt vett a regionális kezdeményezésekben. A Közép-európai Kezdeményezés elnökségét januárban Bosznia-Hercegovina vette át.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Bosznia-Hercegovina a működő piacgazdaság megteremtése terén korai szakaszban jár. A munkajogi törvények korszerűsítése terén az elfogadott reformmenetrend keretében sikerült elérni némi előrelépést, az üzleti környezet javításával és a pénzügyi szektor gyenge pontjainak orvoslásával. A közszektor azonban nem mondható hatékonynak, a magánszektor fejlődése pedig lassú. Döntő fontosságú, hogy a régóta esedékes strukturális reformok gyors végrehajtása erős és folyamatos politikai támogatásban részesüljön, összhangban a reformmenetrenddel.

Bosznia-Hercegovina még korai szakaszban jár ahhoz, hogy képes legyen megbirkózni az Unión belüli versenynyomással és piaci erővel. Az ország versenyképességének növelését illetően nem történt előrelépés, de a reformmenetrend végrehajtása már folyamatban van.

Az **európai normákhoz** való közelítés területén bizonyos szintű felkészültség figyelhető meg a közbeszerzés és a belső piac tekintetében. Az ország bizonyos szintű felkészültséget ért el a közlekedés területén; a közlekedési keretstratégia júliusi elfogadása hozzásegíti az országot ahhoz, hogy előnyöket kovácsolhasson az összekapcsolási programtervből. A mezőgazdaság, az energia és a környezet területén az egész országra érvényes stratégiákat kell elfogadni. További fenntartott erőfeszítésekre van szükség a jogérvényesülés, szabadság és biztonság kérdéseiben, a verseny, az ipar és a kkv-k, a mezőgazdaság, a környezetvédelem és éghajlatváltozás, az energiaügy, az információs társadalom és a média területén. A 2013. októberi nép- és lakásszámlálás eredményét 2016. június 30-án tették közzé, összhangban a nemzetközi normákkal és ajánlásokkal.

Koszovó

A **politikai kritériumokat** illetően elmondható, hogy a kormány és az ellenzék polarizációja még mindig tart. A parlament rendes működése a jelentéstételi időszak alatt részben akadályozva volt, többek között az ellenzék tagjai által alkalmazott erőszak útján. Az összes politikai pártnak felelősségteljesen kell cselekednie, és újra konstruktív párbeszédet kell kialakítania a parlamenten belül, amely a politikai vita kulcsfontosságú fóruma. A Bizottság üdvözli, hogy egyes ellenzéki politikusok nemrég ismét megkezdték parlamenti tevékenységüket.

Koszovó intézményei teljesítették azon különleges törvényszék és különleges ügyészség létrehozásával kapcsolatban fennmaradó nemzetközi kötelezettségüket, amely szervek feladata az 1999-es koszovói konfliktus összefüggésében vélhetően elkövetett nemzetközi bűncselekmények kivizsgálása. A különleges törvényszékek fogadó államával (Hollandia) való kétoldalú megállapodásokkal kapcsolatos eljárások lezárultak. Az EULEX megbízatását 2018 júniusáig meghosszabbították.

A közgyűlés a független intézmények és hivatalok üres pozícióit csaknem maradéktalanul betöltötte. E kinevezések azonban gyakran nem voltak mentesek a politikai befolyástól. Ez aláássa a szóban forgó szervek független működését és hatékony irányítását. További erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy a kinevezésekre érdemek alapján kerüljön sor.

Az ország bizonyos mértékben felkészült a közigazgatási reform területén. Jó volt a haladás abban a tekintetben, hogy átfogó államháztartási gazdálkodási stratégiát, valamint az általános közigazgatási eljárásokról szóló törvényt fogadtak el. A közigazgatás ugyanakkor továbbra is

politikai befolyás alatt áll, ami továbbra is komoly aggodalomra ad okot. Az állami közigazgatás szervezeti felépítésére a fragmentálódás jellemző, és emiatt az elszámoltathatóság nyomon követése nem hatékony, és átfedések vannak az állami hivatalok feladatai között, amelyeket orvosolni kell. Fokozni kell a parlamentnek a kormány tevékenységei felett gyakorolt felügyeletét. A felügyeleti szervek ajánlásait követni kell a jobb irányítás és fokozott elszámoltathatóság biztosítása érdekében.

Koszovó igazságszolgáltatási rendszere a felkészülés korai szakaszában jár. Fontos pozitívum a jelentéstételi időszak alatt, hogy elfogadták az alkotmánymódosításokat és a 2015. évi igazságügyi csomag végrehajtásához szükséges másodlagos jogszabályok többségét. Koszovónak sikerült a kulcsfontosságú intézmények legtöbb tagját kinevezni, és folytatta az ügyek lezárási arányának növelését. Az igazságszolgáltatást azonban a lassúság és a hatékonyság hiánya jellemzi, és a bírósági tisztviselők nem kellő mértékben elszámoltathatók. Az igazságszolgáltatás még mindig kiszolgáltatott a nem kívánt politikai befolyásgyakorlásnak, és a jogállamisággal foglalkozó intézmények finanszírozás- és humánerőforrás-hiányban szenvednek.

A korrupció elleni küzdelem terén Koszovó a felkészülés korai szakaszában jár, illetve elért bizonyos felkészültségi szintet. Koszovó fokozta intézményi kapacitásait a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelemben: multidiszciplináris nyomozócsapatokat hozott létre, nyomonkövetési mechanizmust vezetett be a magas szinten elkövetett korrupció és szervezett bűnözés eseteire, valamint megerősítette az elsőfokú bíróságok súlyos bűnözés elleni főosztályait. Mindezek eredményeként megnőtt azon magas szinten elkövetett esetek száma, amelyeket kivizsgáltak és bíróság elé vittek. A korrupció ugyanakkor továbbra is számos területen jelen van, és folyamatosan nagyon komoly problémát jelent. A jelenség átfogó leküzdéséhez erősebb politikai akaratra van szükség.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem terén Koszovó a felkészülés korai szakaszában jár. A nyomozások és jogerős elítélések száma továbbra is alacsony. Még mindig vannak joghézagok, és a jogérvényesítésen javítani kell, különösen ami a pénzmosást, az elkobzást, a vagyont lefoglalását és a pénzügyi nyomozást illeti. A nyomozások jogtalan befolyásolása és a stratégiai fontosságú politikai kötelezettségvállalás hiánya akadályozzák a szervezett bűnözés elleni küzdelmet. Koszovó fokozta erőfeszítéseit a terrorizmus elleni küzdelem terén, de továbbra is jelentős kihívásokkal kell szembenéznie.

Az emberi jogok területén sikerült némi haladást elérnie: intézkedéseket hozott az emberi jogok 2015. évi csomagjának és a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LGBTI) személyek jogait támogató nyilatkozatok végrehajtása érdekében. A finanszírozás és a politikai kötelezettségvállalás hiánya, különösen helyi szinten, továbbra is akadályozza a végrehajtást. A következő területeken többet kell tenni: a tulajdonjog hatékony szavatolása, a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek hazatérése és reintegrációja, a kulturális örökség védelme és a nemi alapú erőszak elleni védelem. A kisebbségekhez tartozó személyek és a fogyatékkal élő személyek védelmét nagymértékben fokozni kell. Koszovó bizonyos szintű felkészültséget mutat a véleménynyilvánítás szabadsága terén. A jelentéstételi időszak alatt aggasztó fejlemények voltak, többek között számos újságíró megfenyegettek. A közgyűlés csak korlátozott mértékben elkötelezett az iránt, hogy megoldást találjon a közszolgálati műsorszolgáltató fenntartható finanszírozására, és ezzel politikai nyomásnak teszi ki. A média tulajdonosi szerkezetének szabályozása és átláthatósága terén nem történtek jogalkotási fejlemények.

A Szerbiához fűződő viszony rendezését illetően Koszovó továbbra is elkötelezett az EU által vezetett párbeszéd keretében született egyéb megállapodások végrehajtása iránt. Kevés előrelépést sikerült csak elérni, ami részben a szerbiai választásoknak és részben a koszovói

helyzetnek tulajdonítható. A folyamat azonban lendületre kapott, amikor is 2016 augusztusában elkezdtek a Mitrovica/Mitrovicë-hidat újjáépíteni, ami a szabad mozgás ígéretével kecsegtet. A már megkötött megállapodások végrehajtása érdekében további erőfeszítésekre van szükség. A megtett lépések új lendületet adtak a kapcsolatok rendezésének, és várhatóan pozitív és kézzel fogható hatást gyakorolnak majd mind Szerbia, mind Koszovó állampolgárainak mindennapi életére.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Koszovó korai szakaszban jár a működő piacgazdaság megteremtése terén. Sikerült némi előrelépést elérni, különösen az exportorientált vállalatok támogatása, a szerződések határozottabb érvényesítése (különösen a pénzügyi szektorban) és a finanszírozáshoz való jutás megkönnyítése révén. A háborús veteránok juttatásaival kapcsolatos, költségvetési szempontból fenntarthatatlan határozatok azonban negatív hatással lehetnek Koszovó makrogazdasági stabilitására és a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel való kapcsolataira. A makacsul fennálló kereskedelmi deficit oka a gyenge termelési alap és a gyenge nemzetközi versenyképesség. Az átutalásokra utaltság, valamint a széles körben elterjedt informális gazdaság tovább csökkentette a foglalkoztatási ösztönzőket, aminek alacsony munkaerő-piaci részvétel az eredménye, különösen a nők körében, és magas munkanélküliség, amely leginkább a fiatal és szakképesítés nélküli munkavállalókat sújtja.

Koszovó még korai szakaszban jár ahhoz, hogy képes legyen megbirkózni az Unió belüli versenynyomással és piaci erővel. Az oktatás minőségének javítása terén nem történt előrelépés, pedig ez kulcsfontosságú lenne a hosszú távú növekedés és versenyképesség szempontjából.

Koszovó korai szakaszban jár az **európai normákkal** való harmonizációt illetően. Egyes területeken folytatódott a jogharmonizáció, a végrehajtás azonban gyenge. A közbeszerzés és a verseny területén némi előrelépés történt. Jó volt a haladás vámügyben, különösen a korrupció elleni küzdelem, az adóbehajtás és az export adminisztratív költségeinek csökkentése terén, de Koszovónak határozottabban fel kellene lépnie az informális gazdaság és adócsalás ellen. Az energiaágazat továbbra is kihívásokkal küzd: a „Koszovó A” erőmű leszerelése nem haladt előre, sem a „Koszovó B” erőmű felújítása, és a megújuló energiák terén elért előrelépés is igen csekély volt.

2. MELLÉKLET – LEGFONTOSABB STATISZTIKÁK

STATISZTIKAI ADATOK (2016. október 5-i állapot)

Demográfia		Montenegró		Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia- Hercegovina		Kosзовó*		EU-28	
	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Teljes lakosság (ezer fő)	1)	621,5	622,1	2 065,8	2 069,2	2 895,0e	2 892,3 e	7 1492e	7 114,4	76 668	77 696	3 827,3e	3 819, 5e	1 804, 9e	1772,1p	506 944 p	508 293 bp
A 15–64 év közöttiek aránya a teljes népességben (%)		68,1	67,8	70,8	70,5	68,8e	69,0	67,6	67,1	67,7	67,8	:	:	:	:	65,8p	65,5bp
A nyers természetes szaporodás (fogyás) (1000 lakosra vetítve)		2,4	1,7	1,9	1,3e	5,2e	3,7e	–4,9	–5,4	12,3	11,8	-1,5p	:	13,2e	12,4be	0,4p	-0,3bp
Születéskori várható élettartam, férfiak (év)		74,1	:	73,5	:	76,4e	:	72,8	:	75,4	:	:	:	:	:	78,1p	:
Születéskori várható élettartam, nők (év)		78,9	:	77,5	:	80,3e	:	78,0	:	80,9	:	:	:	:	:	83,6p	:

Munkaerőpiac	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
A gazdasági tevékenység aránya a 20–64 év közöttiek körében: a 20–64 év közötti lakosság gazdasági tevékenységet folytató hányada (%)		67,6	68,5	70,8	70,2	68,6e	71,3e	68,0b	68,1	58,9	59,9	59,2	59,2	47,7	42,8	76,8	77,1
A gazdasági tevékenység aránya a 20–64 év közötti férfiak körében: a 20–64 év közötti férfiak gazdasági tevékenységet folytató hányada (%)		74,5	74,9	84,5	83,8	80,5e	81,8e	76,6b	76,7	82,2	82,7	72,4	71,9	71,4	65,1	83,2	83,4
A gazdasági tevékenység aránya a 20–64 év közötti nők körében: a 20–64 év közötti nők gazdasági tevékenységet folytató hányada (%)		60,7	62,1	56,8	56,2	57,3e	61,1e	59,5b	59,5	35,8	37,3	46,0	46,3	24,2	20,4	70,5	70,8

	Montenegró	Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság	Albánia	Szerbia	Törökország	Bosznia- Hercegovina	Kosзовó*	EU-28
--	------------	--	---------	---------	-------------	-------------------------	----------	-------

Foglalkoztatási ráta a 20–64 közöttiek körében (a lakosság %-ában kifejezve)																	
Összesen		55,6	56,7	51,3	51,9	56,6e	59,3e	54,8b	56,0	53,2	53,9	43,2	43,2	31,3	29,1	69,2	70
Férfiak		61,4	61,9	61,6	61,5	65,2e	68,1e	62,5b	63,7	75,0	75,3	54,6	53,9	48,4	44,9	75,0	75,8
Nők		49,4	51,5	40,8	42,1	48,5e	50,7e	47,2b	48,3	31,6	32,6	31,9	32,4	14,5	13,2	63,4	64,2
Azon 15–24 év közöttiek, akiknek nincs munkaviszonya, nem vesznek részt oktatásban vagy képzésben, a korosztályhoz tartozó lakosság %-ában kifejezve		17,7	19,1	:	:	30,9e	29,6	20,7	20,1	24,9	24,0	26,1	27,7	:	:	12,5	12,0
Azon 15-29 év közöttiek, akiknek nincs munkaviszonya, nem vesznek részt oktatásban vagy képzésben, a korosztályhoz tartozó lakosság %-ában kifejezve		22,6	23,4	:	:	34,5e	32,8	25,6	24,6	28,5	28,0	31,8	32,8	:	:	15,4	14,8
Foglalkoztatás a fő ágazatokban																	
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)	2)	5,7	7,7	18,5	17,9	42,7e	41,3e	19,9b	19,4	21,1	20,6	17,1	17,9	2,6	2,3	4,7	4,5
Ipar (%)	2)	11,1	10,8	23,4	23,4	11,0e	11,6e	20,2b	19,9	20,5	20,0	22,1	22,0	17,7	18,7	17,4	17,3
Építőipar (%)	2)	6,5	6,6	7,0	7,1	6,4e	6,9e	4,5b	4,5	7,4	7,2	7,9	7,5	10,9	9,5	6,8	6,8
Szolgáltatások (%)	2)	76,7	74,8	51,1	51,6	39,4e	40,2	55,4b	56,1	51,0	52,2	52,7	52,4	67,2	68,3	71,0	71,3
A közszektorban alkalmazottak száma az összes foglalkoztatott százalékos arányában kifejezve, a 20–64 év közöttiek körében (%)	3)	32,8	32,4	:	:	17,5e	16,7e	31,4b	29,7	13,1b	13,5	31,9	31,2	31,4s	32,6	:	:
A magánszektorban alkalmazottak száma az összes foglalkoztatott százalékos arányában kifejezve, a 20–64 év közöttiek körében (%)	3)	48,2	46,8	:	:	82,5e	83,3e	68,6b	70,3	86,9b	86,5	63,1	63,2	68,6s	67,4	:	:
Munkanélküliségi ráta (a munkaerő %-ában kifejezve)																	
Összesen	4)	18,0	17,5	28,0	26,1	17,5e	17,1e	19,2b	17,6	9,9	10,3	27,6	27,9	35,3	32,9	10,2	9,4
Férfiak	4)	17,8	17,7	27,7	26,7	19,2e	17,1e	18,3b	16,8	9,1	9,3	25,3	25,9	33,1	31,8	10,1	9,3
Nők	4)	18,2	17,3	28,6	25,1	15,2e	17,1e	20,3b	18,7	11,9	12,6	31,2	30,9	41,6	36,6	10,3	9,5
15–24 év közötti fiatalok	4)	35,8	37,6	53,1	47,3	39,0e	39,8e	47,4b	43,2	17,8	18,4	62,7	62,3	61,0	57,7	22,2	20,4
Hosszú távú (>12 hónap)	4)	14,0	13,6	23,4	21,3	11,2e	11,3e	12,8b	11,3	2,0	2,2	23,4	22,8	26,1	23,8	5,0	4,5

		Montenegró	Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság	Albánia	Szerbia	Törökország	Bosznia- Hercegovina	Koszovó*	EU-28
--	--	------------	--	---------	---------	-------------	-------------------------	----------	-------

Átlagos havi nominálbér és fizetés (EUR)	5)	479,0	:	:	:	378,8	386,4	523,6	506,4	:	:	424,4	424,4	:	:	:	:
---	----	-------	---	---	---	-------	-------	-------	-------	---	---	-------	-------	---	---	---	---

Oktatás	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Az oktatásból és képzésből lemorzsolódnak: a legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkező, további oktatásban és képzésben részt nem vevő személyek, a 18–24 év közötti lakosság százalékos arányában		5,1	5,7	12,5	11,3p	26,0e	21,3e	8,5	7,5	38,3	36,7	25,2	26,3	:	:	11,2	11,0
Az oktatásra fordított közkiadások a GDP arányában (%)		:	:	:	:	3,3	:	4,2	:	5,1	:	:	:	4,4	:	:	:
A semmilyen vagy alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, összesen		1,1	6,6	:	13,7	30,9e	24,9e	10,1b	8,6	12,6	11,5	6,5	6,2	20,7	17,9	:	:
A semmilyen vagy alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, férfiak		1,2	6,9	:	:	31,0e	27,1e	10,2b	9,3	6,9	7,1	5,8	5,6	18,8	14,9	:	:
A semmilyen vagy alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, nők		1,0	6,3	:	:	30,7e	22,6e	10,0b	7,9	17,9	15,7	7,2	6,9	22,9	21,3	:	:
A középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, összesen		86,3	80,6	:	76,1	49,7e	52,4e	82,3b	83,2	70,0	69,9	85,6	86,3	68,2	67,3	:	:
A középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, férfiak		87,8	85,3	:	:	55,9e	57,9e	84,8b	84,5	76,7	76,9	89,6	88,6	71,8	72,4	:	:
A középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, nők		84,7	75,7	:	:	43,5e	46,8e	79,7b	81,7	63,8	63,3	81,2	83,5	64,0	61,5	:	:
A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők		28,3	31,0	24,9	28,6	16,7e	22,1e	27,0b	28,9	21,5	23,5	18,9	17,2	14,8	17,2	37,8	38,6

Montenegró	Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság	Albánia	Szerbia	Törökország	Bosznia- Hercegovina	Koszovó*	EU-28
------------	--	---------	---------	-------------	-------------------------	----------	-------

százalékos aránya a 30–34 év közötti lakosság körében, összesen																	
A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 év közötti lakosság körében, férfiak		25,3	32,9	21,4	23,1	14,0e	19,6e	21,5b	24,2	23,4	25,0	15,2	13,4	16,6	19,5	33,4	33,9
A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 év közötti lakosság körében, nők		31,3	32,2	28,7	34,5	19,2e	24,7e	32,8b	33,7	19,6	22,1	23,2	21,3	13,0	14,7	42,2	43,3

Nemzeti számlák	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Bruttó hazai termék																	
Jelenlegi árakon (milliárd EUR)	6)	3,5	3,6	8,6	9,1p	10,0p	10,3p	33,3	33,5	601,5	645,4	14,0	14,6	5,6	:	13 987,3	14 693,0
Per fő (EUR)	6)	5 600	5 800	4 100	4 400p	3 400	3 600	4 700	4 700	7 800	8 300	3 600	3 800	3 100	:	27 500	28 800
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS)	6)	11 200	11 800	10 100	10 600	8 300	8 600	10 200	10 300	14 600	15 100	8 000	8 300	:	:	27 500	28 700
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS), az EU-átlaghoz viszonyítva (EU-28 = 100)	6)	41	41	37	37	30	30	37	36	53	53	29	29	:	:	-	-
A változás tényleges éves aránya, az előző évvel összehasonlítva (%)	6)	1,8	3,4	3,5p	3,7e	1,8p	2,8p	–1,8	0,8	3,0	4,0	1,1	:	1,2	:	1,5	2,2
Bruttó hozzáadott érték fő ágazatonként																	
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)	6)	10,0	9,8	11,7	11,4p	22,9p	22,1p	9,3	8,2	8,0	8,5	7,1	:	14,3	:	1,6	1,5
Ipar (%)	6)	13,5	12,9	18,3	18,7p	14,7p	14,6p	25,1	25,9	22,0	21,5	21,3	:	19,4	:	19,1	19,2
Építőipar (%)	6)	4,2	4,6	8,0	7,9p	10,0p	10,8p	5,1	5,5	5,1	5,0	4,7	:	7,3	:	5,4	5,4
Szolgáltatások (%)	6)	72,3	72,7	62,0	62,0p	52,4p	52,5p	60,5	60,4	64,9	65,0	66,9	:	59,0	:	73,9	73,9

Fizetési mérleg	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) (millió euró)	13)	353,9	619,3	197,4	170,7	811,5	818,4	1 236,3	1 803,8	4 121,9	10 641,7	386,1	221,2	123,8	287,3	– 22 872,0	:

		Montenegró		Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia- Hercegovina		Kosзовó*		EU-28	
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) (a GDP %-ában)	13)	10,2	17,1	2,3	1,9p	8,1p	8,0p	3,7	5,4	0,7	1,6	2,8	1,5	2,2	:	−0,2	:
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) az EU-28-hoz viszonyítva (millió euró)	14)	102,5	403,0	10,8	−169,2	:	:	1 073,9	1 480,4	1 509,5	4 809,2	:	:	82,4	101,3	-	-
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) az EU-28-hoz viszonyítva (a GDP %-ában)	14)	3,0	11,1	0,1	−1,9	:	:	3,2	4,4	0,3	0,7	:	:	1,5	:	-	-
Kivándorlók általi hazautalások a GPD %-ában	15)	1,3	:	2.2p	2.1e	:	:	7,8	8,7	0,1	0,1	8,5	8,3	:	:	0,1	:

Az áruk külkereskedelme	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Az áruk nemzetközi kereskedelme																	
Az EU-28-ba irányuló export hányada az összes export értékében (%)		35,8	35,7	76,5	77,2	77,4	75,5	65,7	67,0	43,5	44,5	72,1	71,6	30,2	32,6	-	-
Az EU-28-ból származó import hányada az összes behozatal értékében (%)		45,8	41,3	63,4	62,1	61,1	61,8	57,1	57,3	36,7	38,0	58,9	60,8	42,6	42,2	-	-
Kereskedelmi egyenleg (millió EUR)		−1 451	−1 524	−1 758	−1 726	−2 114	−2 154	−2 950	−2 985	−63 685	−56 977	−3 844	−3 510	−2 214	−2 309	11 139	64 169
Áruk és szolgáltatások nemzetközi kereskedelme a GDP hányadában kifejezve																	
Behozatalok (a GDP %-ában)	6)	60,0	61,1	64,9	65,0p	47,2p	:	54,2	56,4	32,1	30,8	:	:	50,6	:	40,4	40,5
Kivittelek (a GDP %-ában)	6)	40,1	42,5	47,7	48,8p	28,2p	:	43,4	46,7	27,9	28,0	:	:	19,6	:	43,1	43,8

Államháztartás	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Kormányzati pénzügyi statisztika, a GDP-hez viszonyítva																	
** államháztartási többlet (+) / hiány (−) (%)	7)	−3,1	7,7	−4,2	−3,5	−5,2	−4,0	−6,7	−3,8	0,4	1,7	−2,0	0,7	:	:	−3,0	−2,4

		Montenegró	Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság	Albánia	Szerbia	Törökország	Bosznia- Hercegovina	Kosзовó*	EU-28								
** Bruttó államadósság (%)	7) 8)	56,7	63,3	38,2	38,0	71,8	72,5	72,4	76,4	34,5	31,3	41,6	41,9	10,5	12,8	86,8	85,2
Pénzügyi mutatók	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
A fogyasztói árak éves változása (%)		−0,7	1,5	−0,3	−0,3	0,7	2,0	2,9	1,9	8,9	7,7	−0,9	−1,0	0,4	−0,5	0,5	0,0
Teljes külső adósság a GDP hányadában (%)	9)	:	:	70.3p	69.9p	69,6	73,9	77,1	80,1	55,0	56,4	:	:	32,3	:	:	:
Hitelezési kamatláb (egy év), évente (%)	10)	9,22	8,53	3,75	3,75	7,66	7,77	10,50	6,50	11,68	10,79	6,32	5,74	10,70	:	:	:
Betét kamatláb (egy év), évente (%)	11)	1,86	1,23	0,50	0,25	1,92	1,35	5,50	2,50	7,75	7,27	0,09	0,09	1,07	:	:	:
A tartalékeszközök értéke (ideértve az aranyat is) (millió EUR)	12)	545	674	2 436	2 262	2 192	2 880	9 907	10 378	95 824	99 620	4 001	4 400	746	861	:	:
Nemzetközi tartalékok – import hónapokban kifejezett egyenértékben	12)	3,2	3,7	5,3	4,6	5,6	7,6	6,6	6,6	5,9	6,0	6,1	6,8	3,2		:	:
Üzleti tevékenység	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Ipari termelési index (2010 = 100)		81,8	88,3	112,5	118,0	139,2	142,4	98,8	107,1	120,5	124,3	103,9	107,1	:	:	101,7	103,9
Infrastruktúra	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
A vasúti hálózat sűrűsége (az ezer km ² -re jutó működő vonalak száma)		18,1	18,1	27,2	27,2	12,0	13,2s	49,3	48,6s	12,9	12,9	20,1	20,1	30,6	30,6	:	:
Autópályák hossza (kilométer)		0	0	259	259	:	:	607	693	2 155	2 159	128	128	80	80	:	:
Energia	Megj egyz és	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Nettó energiabehozatal a GDP-hez viszonyítva	16)	5,4	4,2	8,5	6,4	1,3	0,7	5,3	4,7	1,8	1,4	6,8	5,3	6,9	:	2,4	1,7

: = nem áll rendelkezésre

b = törés az idősorban

e = becsült érték

p = ideiglenes

s = Eurostat-becslés

- = nem alkalmazandó

* = Ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 (1999) sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével.

** = A bővítési országok költségvetési hiányával és adósságával kapcsolatos adatokat „úgy ahogy vannak” teszik közzé, és semmiféle biztosíték nincs azok minőségére és ESA-szabályoknak való megfelelésére vonatkozóan.

Lábjegyzetek:

- 1) Bosznia-Hercegovina: az év közepén mért népesség.
- 2) Albánia: a százalékok összege nem adja ki a 100 %-ot, ami olyan eseteknek tulajdonítható, amikor a személyeket nem lehet(ett) egy adott tevékenység alá sorolni
- 3) Bosznia-Hercegovina: a százalékok összege nem adja ki a 100 %-ot, mivel más típusú tulajdonjogok nem szerepelnek a kimutatásban.
Montenegró: nem tartalmazza az NGO-kat.
- 4) Törökország: munkanélküliség a négy hetes kritérium és csak aktív munkakeresési módszerek alkalmazása alapján.
- 5) Szerbia, 2014: a jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező vállalatok alkalmazottainak fizetett bérek és fizetések. Bosznia-Hercegovina: nettó bér.
- 6) Törökország és Bosznia-Hercegovina: az ESA 1995 alapján.
- 7) EU-28: az ESA 2010 alapján.
- 8) A GDP értéke a 2016–2018-ra vonatkozó középtávú kiadási keretből származik (2015. április).
- 9) Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság: a Fizetésimérleg-kézikönyv 6. kiadása alapján.
- 10) Albánia: az új, 12 hónapos lejáratú kölcsönökre az adott hónapban alkalmazott súlyozott átlag kamatláb, 12 hónapos futamidő esetén. Bosznia-Hercegovina: a nem pénzügyi vállalatok számára nyújtott, rövid távú hitelezésre alkalmazott kamatlábak nemzeti valutában (súlyozott átlag). Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság: év vége (december 31.). Koszovó: magában foglalja a bankok által felszámolt kifizetési díjakat.
- 11) Albánia: a betéti kamatláb az újonnan elfogadott betétekre vonatkozó átlagos súlyozott kamatlábat jelenti az adott hónapban, 12 hónapos futamidővel. Bosznia-Hercegovina: a látra szóló betétek kamatlábai nemzeti valutában (súlyozott átlag). Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság: év vége (december 31.). Törökország: egynapos betéti rendelkezésre állás. Koszovó: magában foglalja a bankok által felszámolt kifizetési díjakat.
- 12) Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság: év vége (december 31.).
- 13) Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Albánia, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó és az EU-28: a Fizetésimérleg-kézikönyv 6. kiadása alapján.
- 14) Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Szerbia és Koszovó: a Fizetésimérleg-kézikönyv 6. kiadása alapján.
- 15) Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Szerbia, Bosznia-Hercegovina és az EU-28: a Fizetésimérleg-kézikönyv 6. kiadása alapján.
- 16) Montenegró, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Albánia, Törökország és Koszovó: Eurostat-számítások.